

SEYYİD NESÎMÎ'NİN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİ

Unpublished Poets of Nesîmî

M. Fatih KÖKSAL¹

ÖZET

Seyyid İmadüddin Nesîmî Türk edebiyatının en büyük şairleri arasındadır. Ne var ki onun şiirleri üzerinde yapılan çalışmalar genellikle divanları çerçevesinde kalmış, cönkler ve şiir mecmualarında yer alan şiirleri değerlendirilmemiştir. Kaldı ki divanlarının çoğu nüshalarına da ona ait olmadığı belli olan şiirler sızabilmiş, araştırmacılar da bunu tefrik etme cihetine gitmemişlerdir.

Böylesine önemli bir şairin şiirlerinin tamamının tespit edilmesi kaçınılmaz bir zaruretir. Yakın gelecekte tamamlanacağını ümit etmek istediğimiz bu çalışmalar bütününe bir katkıda bulunmak amacıyla, Nesîmî'nin şahsî kütüphanemizde bulunan el yazması şiir mecmuaları ve cönklerde yer alan yayınlanmamış şiirlerini bilim dünyasına sunmak istedik.

Bu makale, bir yandan Nesîmî'nin söz konusu şiirlerini tanıtmak, diğer yandan da ilgilileri konu üzerinde daha geniş araştırmalar yapmaya teşvik edebilmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seyyid İmadüddin Nesîmî, Nesîmî Divanı, Şiir Mecmuaları, Cönkler, Hurûfî Edebiyatı.

ABSTRACT

Seyyid İmadüddin Nesîmî is one of the greatest poets of Turkish literature. But works about his poems are generally limited to his divans, but his poems in conks and other poem collections are not examined. Besides, some poems that are not belong to him are included in his divans, and researchers does not distinguish them form the originals.

It is a must to find whole poems of such a great poet. We want to put forward Nesîmî's poems that exists in manuscript conks and poem collections which stand on our special library to contribute Nesîmî works. In this wise we hope to finish this kind of Works in the short run.

This article is written to encourage researcher to make more comprehensive works and also to introduce Nesîmî's unpublished poems.

Key Words: Seyyid İmadüddin Nesîmî, Nesîmî's Divan, Poem Collections, Conks, Hurufi Literature.

Türk edebiyatının mümtaz şairlerinden Seyyid İmadüddin Nesîmî'nin en önemli taraflarından biri de Türk dünyası edebiyatının önde gelen müşterek değerlerinden olmasıdır. Öyle ki, Üsküp'te derlenmiş bir şiir mecmuasında onun gazellerini görebilir, Anadolu'nun ücra bir köşesinde tutulmuş bir cönkte tuyuğlarını bulabilir, Bakü'de, Tebriz'de, hatta Orta Asya içlerinde divanının nüshalarına rastlayabilirsiniz. Nesîmî, Allah'ın çok az kişiye bahşettiği, üstünlüğü ancak okundukça duyulan derunî hazlarla fark edilebilecek bir şiir kudretiyle, muasır şairlerin çok

¹ Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi. mfkoksal@gmail.com

önünde, hatta sonraki asırların en büyük şairleriyle rahatlıkla boy ölçüşebilecek kudrette, yüksek yaradılışlı bir sanatkârdır.

Nesîmî'nin geniş bir coğrafyaya yayılan şöhreti, birçok şairi nisyan karanlığına gömen zamana da karşı koymuş, onun şiirleri her zaman ve mekânda daima merak, ilgi ve rağbet merkezi olmuştur. Bu, birçok soru işaretiyle üzerinde durulması gereken bir meseledir. Nasıl olmuştur da hem kendi devrinde hem sonrasında, bütün İslâm coğrafyasında “aykırı” bir cereyan olarak tescil edilen Hurûfîliğe mensup ve birçok şiirinde bu öğretiyi anlatma ve yayma gayretinde olan bir şair bu denli kabul görmüş ve sevilmiştir? Öyle ki, onun şiirlerine sadece Alevî-Bektaşî kaynaklı ve cönkler ve şiir mecmualarında değil, tamamen Sünnî akideye mensup mutasavvif şairlerin şiirleriyle dolu derlemelerde de çokça rastlanır.

Nesîmî'nin böylesine sevilmesindeki ilk âmili, onun çağları aşan fevkalâde lirizminde aramak icap eder. Bize göre ondaki lirizm, Tanrı vergisi sanatkârlığın “samimiyet”le bütünleşmesinin bir ürünüdür. Türk insanı, onun bütün şiirlerinde coşkun bir samimiyet bulmuş ve ondaki bu sıcaklık ve samimiyeti sevmiştir.

Büyük Türk dünyasının bu büyük şairini farklı ve üstün kılan bir başka özelliği, “dil”iyle alâkalıdır. Dili kullanma mahareti, onda zekâ, kavrayış ve hissiyatla birleşmiş, Türk dilinin bütün imkânlarını değerlendiren bir sanatkâr söyleyişi ortaya çıkmıştır. Hemen bütün mutasavvif şairlerde, hususiyile de Alevî-Bektaşî şiirinde “Mansur” ve “ene'l-hak” bir mazmun olarak işlenir. Ama kaç şair onun;

‘Âşık-ı dîvâneyem geldüm “ene'l-hak” söylerem

Nâr birdür nûr bir asılıvirsem dâr bir

söyleyişindeki âhenk, ritim ve manâ bütünlüğünü böylesine yakalayabilmiştir? Şu ikinci mısradaki ses armonisinin tesadüfî olması mümkün mü? Nâr ve nûr kelimelerindeki “n”; “bir”lerdeki “r”; “asılıvirsem” kelimesindeki “s” sesleri beyitteki “m”lerle birleşince hâtiften bir ses kulağınıza “Mansuur... Mansuur...” der gibidir. Şair, “nâr, nûr ve dâr” kelimelerinde yaptığı medlerle bu çağrışıma daha da güçlendiriyor, kendisi de Mansurlaşıyor: “Nârı birdür nûru bir asılı virsem dârı bir...” Bu mükemmel ses düzeneği, her türlü edebî sanat, gramatikal yapı, hatta anlam dahi bir tarafa konsa, şu beytin insana verdiği telezzüz, iştihak ve coşkuya olsa olsa “ruh gıdası” denir.

Bu büyük Türk şairi, bütün Türk dünyasında ama hususiyile Anadolu ve Azerbaycan Türklüğü üzerinde derin tesirler bırakmış, onların şiir ve edebiyatlarına da muazzam surette nüfuz ve tesir etmiştir. Bu

sebeplerdir ki Nesîmî ve eserleri üzerinde bu bölgelerde pek çok çalışma yapılmıştır. Seyyid Nesîmî'nin Türkçe ve Farsça divanları üzerine yapılan çalışmalara, şairle ilgili daha önce yayımladığımız bir makalede değinmiştik (Köksal, 2000). Söz konusu makalede, yine elimizde bulunan bir el yazması mecmua içinde yer alan Nesîmî'nin Türkçe Divanı baskılarında bulunmayan 36 tuyuğ ilk defa bilim âleminin dikkatlerine sunulmuştu.

Bu yazımızda da, bahis konusu makaleyi hazırlayışımızdan bu yana geçen zaman zarfında topladığımız yazmalar arasında bulunan yine Nesîmî'nin Türkiye'deki matbû divanlarının hiçbirinde yer almayan 17 gazel ve iki tuyuğ metni ile Bakû neşrinde (Gehramanov, 1973) yer alan; ancak Türkiye'deki baskıların hiçbirinde bulunmayan bir kaside, 25 gazel olmak üzere toplam 45 adet manzumeye nüsha farkları da gösterilerek yer verilecektir. Burada yayımlanan manzumelerin nazım şekillerine göre dökümü şöyledir:

Nazım Şekli	Basılı Nesîmî Divanlarının Hiçbirinde Bulunmayan Şiir Sayısı	Türkiye'de Basılı Nesîmî Divanlarında Bulunmayan Şiir Sayısı	Bu Yazıda Yayınlanan Toplam Şiir Sayısı
Kaside	-	1	1
Gazel	17	25	42
Tuyuğ	2	-	2
Toplam	19	26	45

Okuyucunun aklına tabîi olarak bu şiirlerin Seyyid İmadüddîn Nesîmî'ye aidiyeti konusunda nasıl emin olunabileceği sorusu gelecektir. Elimizdeki mecmua ve cönklerde yer alan Nesîmî mahlaslı şiirlerden bazılarının Nesîmî'ye ait olmasının mümkün olmadığı zaten tarafımızdan belirlenmiş ve onlar bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Sözgelimi;

‘ Aşk elinden yandı cânım yâ ‘ Alî senden meded

Bir garîb-i bî-nevâyam yâ ‘ Alî senden meded

beytiyle başlayan uzun bir gazel veya

Ey gönül il aynasına bakmanuñ faydası ne

Ser-mâyeden ziyâna çok şatmanuñ faydası ne

matlâyıyla başlayan gazel vb. şiirlerin teknik kusurlarla dolu ve Nesîmî üslûbundan çok uzak bir söyleyişte kaleme alındığından, bize göre Nesîmî'ye ait olma ihtimâli yoktur.

Buradaki şiiirlerin Nesîmî'nin olup olmadığını, Nesîmî'nin dili, dönemi, kelime kadrosu ve özellikle de üslûbuna âşînâ olanların takdir etmesi zor değildir. Kaldı ki esasında hiçbir şiiirin Nesîmî'ye aidiyeti matematiksel bir ifade netliğinde iddia edilemez. Hatta Divan'ın birçok nüshasında bulunan kimi şiiirler dahi ona mal edilen manzumelerdir. Söz gelimi Hüseyin Ayan'ın da neşrine olduğu gibi aldığı, elimizdeki bir cönkte de bulunan, Nesîmî'nin derisinin yüzülerek nasıl katledildiğinin anlatıldığı “*Ehl-i imân ısları ol demde inkâr itdiler*” mısraıyla başlayan şiiir ve benzer tarzdaki birkaç şiiir bile sırf Nesîmî mahlasını taşıyor diye Divan'a alınmıştır. Şunu söylemek istiyoruz: Yayımladığımız metinler erbâbınca mevcut bilgi ve verilere göre değerlendirildiğinde -eğer çok iyi bir Nesîmî mukallidi ortaya çıkıp asırlar sonra edebiyat tarihini yanıltmak gibi bir muzırlık murat etmemişse- bunların Nesîmî'ye ait olduğuna kuşku duyulmayacaktır.

Sadece mütevazı denilebilecek bir kişisel kütüphanede Nesîmî'nin divanlarına her nasılsa girmemiş bu kadar sayıda şiiirin çıkmasının birçok anlamı vardır. Bunlardan biri, “mecmua”ların öneminde gizlidir. Yazma mecmualar, özellikle de mecmûa-i eş'âr ve mecmûatü'r-resâiller (şiiir ve risale mecmuaları), tabii ki cönkler, edebiyat tarihimizin meçhul ve karanlık pek çok yönüne ışık tutacak değerde malzemeler barındırırlar. Fakat son derece önemli bu eserler üzerinde ne yazık ki bugüne kadar önemleri nispetinde çalışmalar yapılmamıştır ve esef ki bu eksiklik devam edegelmektedir. Özellikle İstanbul, Ankara, Bursa, Konya, Erzurum gibi yazma eser kütüphaneleri bakımından zengin illerde bulunanlar başta olmak üzere bütün üniversitelerimizin Eski Türk Edebiyatı kürsülerinde yapılan lisansüstü çalışmalarda bu mecmuaların muhtevalarının tespit edilmesi çalışmalarına öncelik ve ağırlık verilmesi elzemdir. Aynı şekilde yurt dışında bulunan mecmuaların da mümkün merite taranması ve içinde neler olduğunun bilim dünyasına takdim edilmesinde büyük yarar vardır. Mecmua muhtevalarının belirlenmesi çalışmalarının üniversitelerimizin ilgili bölümleri arasında bir işbölümü ile başlatılıp geliştirilmesi ise daha anlamlı ve daha faydalı olacaktır. İletişimin bu denli geliştiği günümüz ortamında varılan sonuçların (metin bankası projesinde olduğu gibi) paylaşılmasının birçok bilinmeyi gün yüzüne çıkaracağına şüphe yoktur. Nitekim bizim ilk neşrimizden sonra Ömer Zülfe de bir mecmuada tespit ettiği Nesîmî'nin bilinmeyen 30'dan fazla tuyuğunu neşrederek bilim dünyasının dikkatine sunmuştu (Zülfe, 2005).

Tespit edilen bu şiiirlerin mevcudiyetinin bize söylediği ikinci şey, mevcut basılı Nesîmî divanlarının kifayetsizliğidir. Türkiye'de Hüseyin

Ayan'ın Nesimî Divanı üzerine hazırladığı doktora tezinden (Ayan, 1970) üç yıl sonra Divan, Azerbaycan'da da yayımlanır. Ayan'ın tezi tenkitli ve transkripsiyonlu metin hâlinde, Cihangir Gehramanov'un 3 ciltlik neşri de (1973) Arap harfleriyle tenkitli metin hâlinindedir. Ayan, tezinde ağırlıklı olarak Türkiye'deki nüshaları, Gehramanov ise Azerbaycan'daki nüshaları kullanmıştır. Bakü neşrindeki şiir adedi, sonradan yayımlanacak olan (Ayan, 1990) Hüseyin Ayan'ın doktora tezinin nerdeyse iki katı hacminindedir. Ayan tarafından hazırlanan Divan'ın Akçağ Yayınları'nda çıkan popüler neşirden yıllar sonra TDK tarafından ilmî neşri de yapılır (Ayan, 2002). Fakat ne yazık ki bu neşirde ne Azerbaycan neşirlerinden ne de Divan'a yapılan sonraki katkı çalışmalarından (Gehramanov, 1973; Araslı, 1973; Köksal, 2000) bahis vardır. Nitekim bu nâkisa, bir eleştiri yazısına (Macit, 2006) da konu olmuştur.

Görülüyor ki, mevcut Divan baskılarının en hacimlileri olan bu çalışmalar dahi Nesimî'nin şiirlerini kucaklamaktan uzaktır. O, "*Mende sığar iki cihân men bu cihâna sığmazam*" mısrasındaki gibi divanlara, mecmualara, kütüphanelere sığmaz cesamettedir. Artık duvarların hem maddî hem de teknolojik anlamda yıkıldığı günümüzde, hâlen Türkiye'de yapılan çalışmalara Azerbaycanlılar tarafından, orada yapılan çalışmalara da bizim tarafımızdan kayıtsız kalınmasının kabul edilebilir tarafı yoktur.

Şu hâlde her iki ülkenin "Nesimî-şinâsları"nın, Türk dünyasının müşterek değerlerini konu alan veya doğrudan Nesimî'nin ele alınacağı kongre, sempozyum gibi türlü vesilelerle bir araya gelip bu meseleleri konuşmalarının, tartışmalarının zamanı gelmiş; Nesimî Divanı'nın, bütün nüshalar yeniden gözden geçirilerek ve özellikle mecmua ve cönkler titizlikle taranarak yeniden hazırlanıp basılması zaruret olmuştur. Bu büyük Türk şairi, zaman, sabır ve azim isteyen, belki güç fakat çok önemli bu işi göğüsleyebilecek gözüpek evlatlarını beklemektedir.

Nüsha Tavsifleri:

Şahsî kütüphanemizde yer alan Nesimî'nin yayımlanmamış şiirlerinin bulunduğu mecmuaların nüsha tavsifleri ve muhtevaları şöyledir (Parantez içindeki rumuzlar, nüshaların çalışmamızın metin kısmındaki kısaltmalarını ifade etmektedir):

Mecmua-i Eş'âr (M1)

Yaprak sayısı: 50 yp; ölçüler: 175x120 mm dış ölçülerinde, iç ölçüler muhtelif; satır sayısı: Muhtelif; cilt: Koyu vişne meşin cilt; kâğıt: Krem renkli âbâdî kâğıt; yazı: Nesih; istinsah tarihi ve müstensih: Bir

sayfada 1212 tarihli bir tevellüd kaydı varsa da mecmua müstensihinin kaleminden ve yazısından farklı olan bu yazının mecmuanın sonraki maliklerinden biri tarafından yazıldığını sanıyoruz. Mecmuadaki kimi şiirlerin başlığında yer alan “Li-nâzımihî Nevres Baba” başlıkları, aynı zamanda şair olduğu anlaşılan mecmua derleyicisinin adını göstermektedir. İstinsah tarihi ve müstensihî kayıtlı değilse de mecmua derleyicisinin aynı zamanda müstensih olduğu anlaşılmaktadır.

Muhtevası: Çoğunlukla Bektaşî ve Hurûfî şairlerin şiirlerinin yer aldığı, özellikle **68 şiiri**yle küçük bir Nesîmî Divanı nüshasını da andıran mecmuada birçoğu Bektaşî olan 50’den fazla şairin şiirleri bulunmaktadır.¹

Baş: Bir günâhkâr kulunam ben senüñ ey ferd-i ahad

Son: Sallu ‘alâ Muhammed sallu ‘alâ Ali

Bu makalede yayımlanan Nesîmî şiirlerinden toplam 23’ü bu mecmuada bulunmaktadır.

Mecmua-i Eş’âr (M2)

Yaprak sayısı: 54 yp. 26-30. yapraklar arasında farklı bir mecmua parçası vardır; ölçüler: 170x1115 mm dış ölçülerinde, iç ölçüler muhtelif; satır sayısı: Muhtelif; cilt: Sırtı tamir görmüş siyah, çiçek şemseli, mıklepli meşin cilt; kâğıt: Beyaz âbâdî kâğıt; yazı: Bozuk nesih; istinsah tarihi ve müstensihî belli değil. Ancak yazı ve kâğıt farklılıklarına nazaran mecmuanın farklı zamanlarda, farklı kişilerce derlendiği söylenebilir.

Muhtevası:1b-9a arasında Arapça mensur ve manzum parçalar (İbni Sina’nın Kaside-i Varkâiyye’si, Kasîde-i Tantarâniyye ilh.) var. Daha sonra çoğu Bektaşî şairlere ait olmak üzere muhtelif şairlerin şiirleri yer almaktadır. Hatâyî ve Arşî Baba 9’ar şiirle mecmuada en çok şiir bulunan

¹ Mecmuada şiiri bulunan şairler şunlardır: Abdâl Mûsâ, Avnî Efendi, Bâkî, Bedrî, Behîştî, Celîlî, Emsâlî, Eşrefoğlu, Hacı Bektaş Velî, Hayâlî, Gilân Baba, Hâfizoğlu, Haremî, Hatâyî, Haydar, Hayretî, Hudâyî, Kadîmî, Kâ’imî, Kalender Abdâl, Kânî, Kemal Paşazâde, La’lî, Neş’etî, Nevres Baba (mecmua sahibi), Nizâmoğlu, Perteve, Pîr Sultân, Rûhî-i Bağdadî, Rüşenî, Rüşdî, Sabrî, Seherî, Sersem Ali Baba, Seyyid, Seyyid Hamdî, Sezâî, Şems-i Tebrîzî, Teslim Abdâl, Tıflî, Ulûmî, Ulvî, Ümmî Sinân, Vahdetî, Vîrânî, Vâsıf-ı Mîr-i Enderûn, Yemînî, Yesârî.

şairlerdir.² Mecmuanın devamında bir takım dualar, harf ve sayılarla dolu cedveller, cifr, sihirler, cin çağırma usulüne dair bilgiler vs. bulunmaktadır.

Baş: El-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn. Yâ Hayy u ..

Son: Leyse yerdî aliyi Rabbihi ümmi rabbihi

Bu makalede yayımlanan şiirlerden 3'ü sadece bu mecmuada yer almaktadır.

Mecmua-i Eş'âr (M3)

Yaprak sayısı: 292 yp.; ölçüler: 160x10.5 mm dış ölçülerinde, iç ölçüler muhtelif; satır sayısı: Muhtelif; cilt: Sonradan yapıldığı belli olan bordo bez kaplı mukavva cildin yaldızlı çiçek işlemeli sırtı siyah meşin cildi üzerinde Latin harfleriyle "Şiir Mecmuası" yazmaktadır; kâğıt: Mavi renkli, üç çizgi filigranlı kâğıt; yazı: Nefis nesih; istinsah tarihi ve müstensih: 27 Cemâziyü'l-evvel 1297; Kastamonulu İshâk-zâde Esseyid Hâfız Hasan Fevzî.

Muhtevası: Mecmua, önemli bir kısmı Alevî-Bektaşî ve Hurûfî inanç sistemine mensup 392 şairin³ 600'e yakın şiirini barındıran oldukça

² Mecmuada şiiri bulunan şairler: Ali, Âlî Baba, Arşî [Efendi, Baba], Âşık Şem'î [Kul Şem'î, Şem'î Baba], Azmî Baba, Bâkî, Derviş Sâfî, Fethî, Fıtnat Hanım, Gâlib Efendi (Neş'et Efendi'yi tahmis), Hatâyî, İbrâhîm Hakkı (Erzurumlu), Kalender Abdal, Mısrî, Muhyî, Nesimî, Şemsî, Vahdetî Baba, Vîrân Abdâl.

³ Mecmuada şiiri bulunan şairler şunlardır: Abdâl, Abidî, Ademî, Adlî, Âgâhî, 'Âhid, Ahmed, Ahmedî, Âkif, Aklî, Âlî Paşa, Amasyalı İzzet Efendi, Ârif, Arîfî, Âsaf, Âsım, Âşık Ömer, Atâyî, Aynî, Bahârzâde Ferîde Hanım, Bahâyî, Bâkî, Bâzî, Bedrî, Behcet, Belîg, Ca'ferî, Celâlî, Cem'î, Cesârî, Cevâbî, Cevdet, Cihâdî, Çâkerî, Dehrî, Dertli, Derviş Ömer, Dervîşî, Dervîşî Baba, Dilşâdî, Dürrî, Ecrî, Edhem, Emrâh, Emrâhî, Erbâbî, Es'ad, Esrârî, Esrârkeş Bab, Derûnî, Eşrefzâde Rûmî, Fâ'ik, Fâ'iz, Fahrî, Fazlî, Fedâyî, Fehîm, Fehîm-i Taşköprî, Fehmî, Fenâyî, Ferrî, Fethî, Fevzî, Feyzî, Fuzûlî, Gafûrî, Gâli, Garîbî, Garîbî (A'mâ Yûsuf), Hâfız, Hafidî, Hâk-i Mahzûnî, Hâkim, Halîlî, Hâlisî Çelebi, Hamdi, Hâmî, Hanîf, Hanîfî, Hasbî, Hasmî, Hâşim, Haşmet, Hatâyî, Hâtem, Hayrî, Hıfzî, Hikmet, Hilmî, Hisârî, Hulûsî, Hurrem, Huşû'î, Hüdâyî, Hüseyinî, Hüseyinî Çelebi, Hüsni, Hüsrev Efendi, İbrâhîm, İkbâlî, İlhâmî, İlhâmî (Sultan Selim), İrşâdî, İshâk, İsmail Hakkı, İsmetî, İşretî, İtâbî, Kabûlî, Kâmî, Kâmil, Kanberî, Kânî, Kâzım, Keçecizâde İzzet, Kemâlî, Kemâlî Baba, Kenzî, Kerim, Kırkkiliselî Şevket, Kuddûsî, Lâmi'î Efendi, Latîf, Lebîb, Lem'î, Leylâ Hanım,

hacimli bir şiir mecmuasıdır. Mecmua Kastamonu yöresi mahallî Divan şairlerini tanıtmaya bakımından da değerlidir.

Baş: Lebiñ câminı ey sâkî içen bir dahi and olsun

Son: Akar hûn-âb olur çağlar dükenmez çeşme-i dîdem

Bu makalede yayımlanan şiirlerin 3'ü bu mecmuada yer almaktadır.

Mecmua-i Eş'âr (M4)

Yaprak sayısı: 83 yp.; ölçüler: 165x105 mm dış ölçülerinde, iç ölçüler muhtelif; satır sayısı: Muhtelif; cilt: Sırtı siyah meşin, ebru kaplı kahverengi meşin cilt; kâğıt: Krem renkli âbâdî kâğıt; yazı: Ta'lik kırmızı, rik'a; istinsah tarihi ve müstensih: 13 Şevval 1257, "Kıztaşı civârında

Mâhir-i Kadîm, Mahmûd Hüdâyî, Mahsûlî, Mahvî, Mantıkî, Mecdî, Medfîhî, Meftûnî (Sultân Mustafâ), Menba'î, Menzî, Merâmî, Meşrebî, Mevzûnî, Meydânî, Mezâkî, Micmerî, Mihrî, Mîr Fâzıl, Mîr Hakkı (İsmâil Paşazâde), Mîr Kâzım, Mîr Necâtî, Mîr Nihâd, Mîr Sa'id, Mîr'âtî, Misâlî, Muhibbî (Sultan Süleyman), Muhyî, Murâd, Murâdî, Murâdî (Sultan Murâd-ı Sâlis), Münîr, Müslimî, Müştâk, Nâ'ilî, Nâbî, Nahîfî, Nakşî, Nâlî, Nazîf, Nazîm, Nâzım, Nazmî, Necîb, Nedîm, Nedîm (Mahmûd Nedîm Paşa), Nef'î, Nesîb, Nesîmî, Neş'et, Neş'et Efendî, Nev'î, Nevres, Nevres Paşa, Nihâd, Nihânî, Niyâzî, Niyâzî-i Cedîd, Niyâzî-i Hayder, Nizâmeddîn, Nûrî, Nûrî-i İskilibî, Nûrî-i Kadîm, Nûrî-i Tokâdî, Nüzhet, Osmân Nevres, Pertev, Pertev Paşa, Râ'if, Rahmî, Râsîh, Râşid, Re'fet, Refî'-i Kâlâyî, Resmî, Reşîd, Reşîdî, Revânî Baba, Rızâ, Rızâ-yı Beşiktaşî, Rızâ Paşa, Riyâzî, Rûhî, Ruhî-i Bagdâdî, Rûhî-i Kadîm, Rüşdî, Sâbir, Sâbit, Sabrî, Sabûhî, Sâdık, Sa'dî, Safder, Sâfî, Safvet, Sâ'î, Sâ'ib, Sa'id Efendî, Salâhî, Sâlim, Sâmi, Sâni, Saydî, Selâmî, Semâ'î, Sermed, Seyfî, Seyyid Ahmed Hicâbî, Seyyid Seyfî, Sıddîk Ali Baba, Sıdkî, Sıdkî-i Kastamonî, Subhî, Sultân Cem, Sultan Mehmed Hân (Muhammed mahlaslı), Sultân Mustafâ, Süleymân Fehmî, Süleymân Muhibbî, Sürûrî, Şâdî, Şâkir, Şâmî, Şefîk-i Hanyevî, Şehdî, Şem'î, Şem'î-i Konevî, Şemsî, Şemsî Paşa, Şemsî-i Sivâsî, Şerefî, Şevkî, Şeyh Cemâlî, Şeyh Gâlib (Es'âd mahlasıyla), Şeyh Rızâ, Şeyh Selâmî, Şeyh Sezâyî, Şinâsî Bey, Şühûdî, Şükrî, Tahsîn, Tâlibî, Tîgî, Türâbî, Ulvî, Ulvî Efendî, Usûlî, Vâfî, Vahdetî, Vahid, Vasfî, Vâsîf, Vâsîf-ı Enderûnî, Vecdî, Vehbî (Sünbülzâde), Vehbî, Vesîm, Vîrânî, Vüsûlî, Yahyâ, Yahyâ Efendî, Yehûdâ, Yeminî, Yesârî, Yetimî, Yûsuf Nâbî, Yûsuf Ziyâ Paşa, Zahmî, Zâtî, Zekâyî, Zekî, Zihnî, Zihnî-i Çermîkî, Ziyâ, Ziyâyî, Zuhûrî.

Sofiler Mahallesinde sâkin Sirozî Ali Vasfî Efendi bin Mehmed Bahâeddîn Azîzî.

Muhtevası: Nesimî'nin 59 şiiri bulunan mecmuada⁴ son kısımda şiirlerden sonra Bektaşî tercümanı, Hacı Bektaş Velî'nin nesebi ve Istihrâc-ı Gaybî Baba başlıklı 14 beyitlik bir manzume yer almaktadır.

Baş: Mey-i gülgûnda değil nergis-i mestîñ aksi

Son: Bâdı ey Gaybî tekmîl-i nihâye

Bu makalede yayımlanan şiirlerin 1'i bu mecmuada yer almaktadır.

Mecmua-i Eş'âr (M5)

Yaprak sayısı: 88 yp.; ölçüler: 150x110 mm. dış ölçülerinde, iç ölçüler muhtelif; satır sayısı: Muhtelif; cilt: Açık kahve rengi meşin cilt; kâğıt: Biri beyaz âbadî, öteki krem renkli aharlı olmak üzere iki tür kâğıt; yazı: Rik'a, ta'lik; istinsah tarihi ve müstensih: 1240-1245 arası; ilk sayfadaki "Hâdimu'l-fukarâ bende-i Şeyh Hazret-i Gâlib Efendi –kuddise sırrihu'l-azîz- Mehmed Şâkir-i âciz [ü] kemter" ifadesinden bu şahsın mecmuanın sahibi ve müstensihi olduğu anlaşılmaktadır.

Muhtevası: Mecmuanın muhtevası şöyledir: 1b-2b arası, 12b13a arası muhtelif berat suretleri, 14b-17b arasında "tarîk-i aliye-i Celvetiyyenin bey'ati beyânındadır" başlığı altında Şeyh Mustafâ Efendi'ye kadar (öl. H. 1182) gelen bir Celvetî şeceresi; Bahşî Ali Baba'nın vefatına tarih (21b), sahibi belli olmayan birçok müfred, şarkı ve nefesler bulunmaktadır. Nesimî'nin 15 şiirinin yer aldığı mecmuada çoğu mutasavvıf olan 50'ye yakın şairin şiirleri bulunmaktadır.⁵ Niyazî-i Mısırî

⁴ Mecmuada şiiri bulunan şairler şunlardır: Fuzûlî, Nesimî, Hatâyî, Hâşimî Osmân Efendi, Hayretî, Mevlânâ, Bâkî, Seherî Abdâl, Kul Şemsî, Zekâ'î, Ziyâ'î.

⁵ Mecmuada şiiri bulunan şairler şunlardır: Mecmuanın muhtevası şöyledir: 1b-2b arası, 12b13a arası muhtelif berat suretleri, 14b-17b arasında "tarîk-i aliye-i Celvetiyyenin bey'ati beyânındadır" başlığı altında Şeyh Mustafâ Efendi'ye kadar (öl. H. 1182) gelen bir Celvetî şeceresi; Bahşî ali Baba'nın vefatına tarih (21b), şairi belli olmayan birçok müfred, muammâ, şarkı ve nefesler bulunmaktadır. Mecmuada şiiri bulunan 54 şair şöyledir: Ahmed, Âlî, Ârif, Ârifî, Atâ, Bâkî, Ca'fer, Ca'ferî), Cezbî, Derviş Ahmed, Derviş Ömer, Eşref-i Rûmî (Eşrefoğlu), Fatma Zehrâ Hanım, Fehîm, Fevzî, Feyzî, Gafûrî, Gülşenî, Habîbî-i Bağdâdî, Hacı Bayram-ı Velî, Hakîrî, Hakkî, Halîlî, Hatâyî, Hayâlî, Hüdâyî-Üsküdârî, İshâk, Kabûlî, Mahvî, Nâilî, Nakşî, Nesimî, Nigârî, Niyazî (Mısırî), Nûrî, Rahmî, Rûhî, Sabrî, Sa'deddîn, Selâmî Efendi (Üsküdârî), Seyyid

39, Sabrî 31, Yunus Emre 27, Nesîmî 15, Eşrefoğlu 11 şiirle en çok şiiri bulunan şairler arasındadır.

Baş: Bâis-i vesîka budur ki...

Son: Gün gibi arz-ı cemâl itse o mâh-ı enver

Zerreleş cismine üftâdelerin lerze düşer

Bu makalede yayımlanan şiirlerin 5'i sadece bu mecmuada yer almaktadır.

Cönk (C1):

Yaprak sayısı: 97 yp.; ölçüler: 150x95 mm dış ölçülerinde, iç ölçüler muhtelif; satır sayısı: Muhtelif; cilt: Koyu vişne, üzerinde geometrik şekiller olan meşin cilt; kâğıt: Âbâdî sarı kâğıt; yazı: Nesih; istinsah tarihi ve müstensih: Belli değil. Ancak nüshada yer alan şairlerin tamamının 16. yy. ve öncesinde yaşayan şairler olmasına ve yazmanın fizikî özelliklerine nazaran 16 veya 17. yy.da derlendiği tahmin olunabilir.

Muhtevası: Başta, Hâfız, Sâib ve Mevlânâ olmak üzere birçok Farsça şiire yer veren, çoğunluğu Hurûfî ve Bektaşî olan Divan şairlerinin şiirlerini barındırması gibi özellikleri, kitabı sadece şekil bakımından cönk saymamızı gerektirmektedir. Esasen bir "mecmua-i eş'âr"dır. Cönkte şairi kayıtlı olmayan Türkçe ve Farsça yüzlerce kıt'a, rubaî, müfred vs. vardır. Toplam 47 şairin şiirlerini barındıran mecmuada⁶ Nesîmî'nin 95 şiiri bulunmaktadır. 17'si tuyuğ, diğerleri gazel olan bu şiirlerin 25'i ise Farsçadır. Cönkte ayrıca Âfâk u Enfûs başlıklı Farsça bir mesnevi, Seher mahlaslı bir şaire ait "*Velâyetnâme - Hikâyet-i dest-borîden*" başlıklı bir 104 beyitlik bir manzume (37b-39a), tasavvufî bir mektup (77a-79a), Yunus Emre'nin "*Çıkdım erik dalına anda yedim üzümü*" matlaıyla başlayan şiirinin şerhi (84b-90b), ilaç terkipleri (80b-83b), Kitap falı tarifi (93b-95b) ve 95b'den 96b'ye kadar Farsça kıt'a, rubaî ve müfredler yer almaktadır.

Nizâmoğlu, Sezâyî, Sûfî, Şems, Şemsî, Şems-i Tebrîzî, Usûlî, Vecdî, Yazıcıoğlu, Yûnus (Derviş Yûnus, Âşık Yûnus), Yûnus-ı Mısrî (?), Ziyâ.

⁶ Cönkte şiiri bulunan şairler şunlardır: Âgehî, Ağnî Dede, Ahmedî, Akşemseddîn Baba, Arşî, Bâkî, Behâyî, Câmî (Farsça), Celâlî, Ebussuûd, Emrî (Farsça 2 şiir), Eşrefoğlu, Hâfız (Farsça 5 şiir), Hâkim, Halîlî, Hâmî, Hatâyî, Hayretî, Huzûrî, Hüdâyî, Hüsâmeddîn (Farsça), Kabûlî, Kerîmî, Kemal Paşazâde, Nesîmî, Rûhî, Şems-i Tebrîzî (Farsça 4 şiir), Matlabî, Mevlânâ (Mesnevi'den ve Divan'dan muhtelif şiirler), Misâlî, Mücrim, Niyâzî, Seher, Sinânî, Şemsî, Vahdetî, Sâib (1'i tahmis 6 şiir), Sezâyî, Şi'rî, Za'fî, Zâtî, Zülâlî.

Baş: Şecâat resmini sanmañ ki ancak hûn-feşânlıktır
Son: Tâlib-i dünyâyâ barmak gösterür...
Burada yayımlanan şiirlerin 10'u bu cönkte bulunmaktadır.

Cönk (C2)

Yaprak sayısı: 70 yp.; ölçüler: 155x90, iç ölçüler muhtelif; satır sayısı: Muhtelif; cilt: Yok; kâğıt: Krem renkli âbâdî kâğıda siyah mürekkeple yazılmış, başlıklar surh.; yazı: Rik'a; istinsah tarihi ve müstensih: Belli değil; muhtevası: Cönkte 31 tanesi Fuzûlî'ye ait olmak üzere 41 şairin 120 şiiri bulunmaktadır.⁷

Baş: Anberîn sünbülüne bâd-ı sehergâh esicek
Son: El alam kurtar ki nâ-çâr olmuşam yâ Rab meded
Burada yayımlanan şiirlerin 2'si bu cönkte bulunmaktadır.

METNİN KURULUŞUNDA İZLENEN YÖNTEM

1. Şiirler, "A. Basılı Nesimî Divanlarının Hiçbirinde Bulunmayan Şiirler, B. Elimizdeki Mecmua ve Cönkler İle Bakü Neşrinde Bulunan Ancak Türkiye'de Basılı Nesimî Divanlarından Bulunmayan Şiirler" olmak üzere iki grup altında toplanmıştır.

2. Şiirler, bu gruplar içinde kalmak kaydıyla geleneksel divan tertibine göre (nazım şekilleri / hurûf-ı hecâ) sıralanmıştır.

3. Şiirlere ait oldukları nazım şekillerine göre ("Kasîdeler, Gazeller, Tuyuğlar" başlıkları altında) sıra numarası verilmiş, ayrıca her beyit numaralandırılmıştır.

4. Her şiirin sıra numarasının yanına konan (*) dipnotuyla bulunduğu nüshanın rumuzu ve varak numarası gösterilmiştir. Birden çok mecmua veya cönkte bulunan şiirlerin nüsha farkları aparatla gösterilmiştir. B Bölümünde Bakü neşri (B) ile olan nüsha farklarına da aparatlarda yer verilmiştir. B ile farklar gösterilirken hemen her mısra da bulunan "ben / men" vb. farklılıklara yer verilmemiştir.

5. Her şiirin başında, vezin, çizgi (-) ve noktalar (.) ile gösterilmiştir.

⁷ Cönkte şiiri bulunan şairler şunlardır: Âgâhî, Âhî, Bâdî, Bahrî, Câdî, Cürmî, Dertli, Eşrefoğlu, Fâzıl, Fuzûlî, Hâkî, Hâlî, Hayâlî, Haydar, Hengâmî, Hüsnî, Derviş İlmî, İrfânî, Kemâl, Kemâlî, Mahremî, Meftûnî, Mukîm, Nesimî, Niyâzî, Nürî, Rahşî, Recâî, Sabâyî, Sâkıb, Sâmî, Sırrî, Şem'î, Şemsî, Sezâyî, Şâkir, Şevket, Vehbî, Yakînî, Zâtî, Zekâî.

6. Arapça âyet, hadis ve kelâm-ı kibarlar tırnak içinde göstermiş, anlamları dipnotlarda verilmiştir.

7. Farsça ibareler *italik* (eğik) karakterde dizilmiş, onların da Türkçeleri dipnotlarda verilmiştir.

8. Zihafli seslerde uzunluk gösterilmiş fakat dikkat çekmek için zihafli ses *italik* (eğik) karakterde dizilmiştir.

9. Metin tamiri yapılan yerler köşeli parantez [] içinde gösterilmiştir. Köşeli parantezle yapılamayacak metin tamirleri ise dipnotlarda gösterilmiştir.

10. Anlamını bulamadığımız veya okunuşundan emin olamadığımız kelimelerin yanına (?) konulmuştur.

11. Şiirlerin yer aldığı nüshalarda, başta istinsah edildiği dönem dilinin etkileri olmak üzere türlü sebeplerden kaynaklanan farklı imlâlar vardır. Metin içinde imlâda birlik sağlamak adına Nesîmî'nin yaşadığı dönemin dili olan Eski Anadolu Türkçesi dil hususiyetlerine uyulmuştur.

12. Metnin neşrinde yaygın transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

BASILİ NESİMÎ DİVANLARININ HİÇBİRİNDE BULUNMAYAN ŞİİRLER

GAZELLER

1*

Vezi: _ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

1 Şabr eyle gönül cevre seni itse zelîlâ
Mitfâh-ı ferecdür dahı “eş-şabru cemîlâ”⁸

2 Gel şâd-dil ol “inne ma‘ al-‘usri yüsür”⁹den
Miñnetlere ol râzî¹⁰ vü “kesren ve çalîlâ”¹¹

* M2 64a.

⁸ “eş-şabru cemîlâ”. Kur’ân’daki “Şimdi sen güzelce sabret” anlamındaki “f’asbır sabren cemîlâ” âyetine (70/5) işaret edilmektedir.

⁹ “inne ma‘ al-‘usri yüsür” (yüsürâ): “Evet, her güçlükle beraber bir kolaylık vardır” (Kur’ân 94/6).

¹⁰ râzî: metinde “râzî”.

¹¹ “kesren ve çalîlâ”: kırık ve eksik olarak (kırık dökük).

- 3 Bu gün yine ol “berde selāmā”¹² buyurursa
Meydān-ı maḥabbet ola gülşen-i Ḥalīlā
- 4 Nūş it ḳadeḫi ‘aşḳına sev tāze civānı¹³
“Lā taḳnaṭu min raḥmeti”¹⁴dür “aḳvamu ḳilā”¹⁵
- 5 Dildār olan itmez mi Nesimī’ye maḥabbet
“El-ḳalbu min el-ḳalbi ile’l-ḳalbi sebīlā”¹⁶

2*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 ‘Ālemūñ cismi [vü] cānı senden oldu Mustafā
Seyyid-i kevneyn-i ‘ālem yā Muḥammed Muṣṭafā
- 2 “Küntü keniz”¹⁷ senden açıldı mevcūd-ı ‘ālem¹⁸
İy beyānın ‘ilmi şimdi [eyledi] hoş reh-nümā
- 3 Şüretūñ “Ṭāhā” vü “Yāsīn” iy resūl-i mu‘teber
(...) ¹⁹mā fi’s-semā’ iy cemālūñ “ḳul kefā”²⁰

¹² “berde selāmā”. Kur’ân’da tam şekli “berden ve selāmen” şeklinde olup “serin ve esenlik ol” anlamına gelen ve Hz. İbrahim’in ateşe atılması olayından bahseden âyete (21/69) telmihtir.

¹³ civānı: metinde “cinānı (?)”.

¹⁴ “Lā taḳnaṭu min raḥmeti(İlāh)”: (Allah’ın) rahmetinden ümidi kesmeyiniz (Kur’ân 39/53).

¹⁵ “aḳvamu ḳilā”: Tamamının anlamı “Gerçekten de gece kalkmak, daha oturaklı ve okumak daha etkilidir.” olan âyetten iktibastır (Kur’ân 73/6).

¹⁶ “El-ḳalbu min el-ḳalbi ile’l-ḳalbi sebīlā”: “Kalpten kalbe yol vardır.” anlamında Arapça kelām-ı kibar.

* M5 24a.

¹⁷ “Küntü keniz”: “Ben bir hazineydim.”

¹⁸ Mısranın vezni bozuk (son cüzde eksiklik var).

¹⁹ Okunamadı.

²⁰ “ḳul kefā”: “(Allah) yeter’ de.” Kur’ân 29/52.

- 4 İy yüzüñ “innā fetaḥnā”²¹ iy cemālūñ fātiḥa
İy boyuñ çün kı l tebārek geldi sidre müntehā
- 5 Aḥsen-i taḫvīm sensin iy “elem neşrah”²² şaçuñ
İy ruḥuñ şakḫu’l-ḳamer çün dudaḡuñ şems-i ḍuḫā
- 6 Vaḥdetūñ şem‘i cemālūñdür cemālūñ şem‘i uş
Cānları pervāne ḳıldı pes hidāyetden ziyā
- 7 Çün Nesīmī maḥşerūñ ḥaşrında içdi kevseri
Sırr[ı] keşf oldı (...) ²³ vaḥdeti ḳala beḳā

3*

Veziñ: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Yüzüñ nūr-ı Ḥudā’dur yā Muḥammed
Saña cānlar fedādur yā Muḥammed
- 2 Elif mîm bir yazıldı şūretinde
Şerîf aduñ “Ṭāḥā”dur yā Muḥammed
- 3 Aduñ[ı] Aḥmed-i Maḥmūd didi Ḥaḳ
Bir aduñ Muştafā’dur yā Muḥammed
- 4 ‘Urūcuñ sırr-ı “sübḥāne’l-lezī”dür²⁴
Saña Merve Şafā’dur yā Muḥammed

²¹ “innā fetaḥnā”: “Biz fethettik.” Tamamı “İnnā fetaḥnā leke fetḥan mübinā” (Biz sana apaçık bir fetih verdik) olan âyetten kısmî iktibastır. Kur’ân 48/1.

²² “elem neşrah”: “Açmadık mı?” Kur’ân 94/1. Hz. Muhammed’in göğsünün genişletildiği hakkındaki bu hadise de Miraç gecesi ile ilgilidir.

²³ Okunamadı.

* M5 22b.

²⁴ “sübḥāne’l-lezī” Kur’ân 17/1. “Her türlü kusur, ayıp ve eksiklikten uzak olan Allah yürüttü.” mealindeki âyettetn kısmî iktibastır.

- 5 Ebū Bekr'i sevenler oldı 'āşık
'Ömer ulu 'alādur yā Muḥammed
- 6 Şu resm-ile okur Qur'an[ı] 'Oşmān
'İlim kân-ı ḥayādur yā Muḥammed
- 7 Olan kāfirlere dünyāda kattāl
'Aliyyel'l-Murteẓā'dur yā Muḥammed
- 8 Nesimî kuluña kıl sen hidāyet
Kuluñ işi ḥaḫādur yā Muḥammed

4*

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Çünkü bildüñ mü 'minüñ kalbinde beytullāh var
Niçün 'arz itmedüñ ol dem ki evel Allāh var
- 2 Her ne var ādemdedür²⁵ ādemde[n] iste Ḥaḫḫ [ı] sen
Olma İblīs-i şaḫī ādemde seddullāh var
- 3 Gel "ene'l-Ḥaḫḫ"²⁶ defterinden al sebaḫ iy zāt-ı Ḥaḫḫ
Dem-be-dem bāṭıl taşavvur itme ḥakkullāh var
- 4 Sen saña lāf eyleyüp²⁷ çün da'vā-yı ḥām eyleme
Lā-cerem ḥālī²⁸ degül meydānda her dem şāh var
- 5 Şūfūñ kalbinde eger varsa zıkr-i "lā ilāh"
'Āşık-ı şadıqlaruñ kalbinde "illallāh" var

* M5 73a.

²⁵ Metinde "ādemdedür" kelimesinden sonra "bil" yazmakta ise de anlam ve vezin bakımından fazladır.

²⁶ *Ene'l-Haḫḫ*: "Ben Tanrırım." İlk defa Hallāc-ı Mansur tarafından söylenip Nesimî'nin de birçok şiirinde söylediği söz.

²⁷ eyleyüp: metinde "eylemeyüp".

²⁸ ḥālī: metinde "ḥālī".

- 6 Kimseyi ta' n itme iy dil sırr-ı Hakk[a] vâkıf ol
Nür-ı Hâk'dur cümle eşyâ şanma şaṭrullâh var
- 7 Kim ki ma' mür eyledi vîrâne ḳalbin Hakk-ıçün
Âferîn taḥsîn anuñ sırrında şeydullâh var
- 8 Maḳşûda irmek dilerseñ ṭâlib-i vech-i ilâh²⁹
Lâ-cerem vücûd evinde hasbeten lillâh var
- 9 Pehlevân oldur ki cehdle³⁰ hırş-ı nef[s[i]] ḳatlı ide
Hem erenler meclisinde anlara_eyvallâh var
- 10 Yıldı bir kez hacc olursa Ka'be'de gel hâcî'sen
Dilleri eyle ṭavâf³¹ her demde ḥaccullâh var
- 11 Çünki maḥfîdür ḥaḳıḳa[t] iy Nesîmî söyleme
Epsem³² ol fâş itme kim yolda nice güm-râh var

5*

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 Dil-berâ 'aşkuñda 'âlem ser-be-ser gâvğâ çeker
Şanma kim 'aşkuñ belâsın ben ḳuluñ tenhâ çeker
- 2 Ger saña taḳrîr idem şerḥ-i derûnum şemmesin
Bâzû-yı himmet ḳılam ber-kûh u bâ-şahrâ çeker
- 3 'Âşık-ı Hâk-bîn ḳılır yârûñ temâşâsın bu gün
Zâhid-i ḥod-bîn durupdur ğuşşa-i ferdâ çeker

²⁹ Bu tamlama metinde “vav” ve “he” rumuzlarıyla gösterilmiştir Rumuzun yanı sıra anlam ve vezin karinelerinden hareketle ibarenin “vech-i ilâh” olması gerektiğini düşünüyoruz.

³⁰ cehdle: metinde “cihetde” (?).

³¹ Dilleri eyle ṭavâf: metinde “Ṭavâf ise dilleri”

³² epsem: metinde “hep sem” (?)

* M1 29b.

4 Şubh-ı vaşluñdur cemālūñ āfitābın³³ görmege
Gözlerüm tā şubh-dem bīdār-i şebhā şeker

5 Ey Nesimī yāruñ esmāsın dilūñde[n] koyma kim
Kim müsemmayā seni hāşıyyet-i esmā çeker

6*

Veziñ: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

1 Eyā şāh-ı sa' id-aḥter yüzūñ ' arş-ı mu' allādur
Dudağūñ çeşme-i hayvān lebūñ cām-ı muşaffādur

2 Cemālūñ şūret-i Raḥmān vişālūñ ravza-i rızvān
Kemālūñ genc-i bī-pāyān vücūduñ cān-ı eşyādur

3 Boyuñ tūbādur ey hūrī yüzūñdür ' ālemūñ nūrī
Cemālūñde ' ayān gördi anuñ kim ' ayn[ı] bīnādur

4 Kāmer devrinde ey fitne sen olduñ hıḫblara hātem
Senūñ ḫālūñ ḫayālinden cihān pūr-şūr u ḡavḡādur

5 Kıyāmet ḳopdı ḫüsnūñden meger yevmü'l-ḫisāb oldı
Belālardan ıraḳ olsun bu ne ḳadd ü ne bālādur

6 Bu dünyānuñ zer ü genci görünmez ' aynuma billāh
İki ' ālemde maḳşūdum kemāl-i ḫüsni-zībādur

7 Şehā luḫ u kerem eyle Nesimī'ye zekātuñdan
Ġarīb ü ' aşıḳ u şeydā esir ü zār u tenhādur

³³ āfitābın: metinde “āfitābuñ”.

* C1 55a.

7*

Ve zin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 Noḡta-i sırr-ı ilāhī bā'-i bismillāhdur
Kim ki bilmez bu sırı ol müşrik-i güm-rāhdur
- 2 Nāṭıḡ-ı 'ilme'l-yaḡīndur cümle eşyā ey gōñül
Bu cihetden Ḥaḡḡ kitābı "yezkurūnallāh"³⁴dur
- 3 Hem kıyām u hem ku'ūd u hem yemīn ü hem şimāl
Her yañadan baḡaram ol "şemme vechullāh"³⁵dur
- 4 "Küntü kenz"³⁶üñ sırrını ādemde kıldı āşikār
Kim vücūd-ı ādemī sırr-ı kelāmullāhdur
- 5 Ḥālīḡu'l-cinnūñ vücūdı istivādur 'arşla³⁷
Hādī-i ehl-i yaḡīn taḡḡıḡla ol rāhdur
- 6 Sırr-ı tenzīl-i İlāhī dil-berūñ vechindedür
Şāḡhib-i te'vīl ider³⁸ kim şūretullāhdur
- 7 Sırr eger kılsañ Nesīmī'nüñ vücūdından yaḡīn
Bilesin ḡaḡḡa'l-yaḡīnin vech-ile āḡāhdur

* M1 16a.

³⁴ "yezkurūnallāh": "Allah'ı anarlar." (Kur'ân 3/191, 4/142).

³⁵ "şemme vechullāh": "Allah'ın yüzü oradadır." (Kur'ân 2/115). Beyit bu âyetin tamamının nazmen ifadesi hâlinedir: "Doḡu da, Batı da Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü oradadır. Şüphesiz Allah genişdir. Allah bilendir."

³⁶ "Küntü kenz": "Ben bir hazineydim."

³⁷ Nesīmī'nin şiirlerinde çok geḡen "'Ale'l-'arşī'stivā" (Arş üzerine hâkimdir.) âyetine (Kur'ân 7/14, 10/13, 13/2, 20/5, 32/4, 57/4) telmih edilmiştir.

³⁸ Burada "ider" kelimesi, Eski Anadolu Türkçesi döneminde "demek", "söylemek" anlamında kullanılan "aytmak, eytmek" fiilinin geniş zamanı olan "aydur / eydür" anlamındadır. Kelime metinde bu şekilde harekelenmiştir. 11. gazelin 5. beytindeki "ider" de aynı anlamdadır.

8*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Mü 'minüñ kalbi içinde çünki Beytullâhdur
Niçün 'izzet eylemezsin anda çün Allâh'dur
- 2 Ol maqâm kim Tañrınıñ 'arş[1] oqurlar [hem] anı
Mü 'minüñ kalbidür ol kim taht-ı şâhenşâhdur
- 3 İstegil bir ehl-i dili ol bilür Haq yolını
Kim anuñ rüşen dilinde Haqq'a doğrı râhdur
- 4 Yerde gökde her ne kim var dünyâda 'uqbâda hem
Cümlesinden belki yaşı bir dil-i âgâhdur
- 5 Ey Nesimî her kim ol dil Ka'be'sin kıldı tavâf
İrdi maqşûd-ı murâda vâsıl-ı dil-î'âhdur

9*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Hamdü lillâh kim bu gün merd-i Hudâ meydânıdır
Bende-i evlâd-ı Hayder Muştafâ meydânıdır
- 2 Seyrini katl itdi eyledi gitdi aradan ikilik³⁹
"Laḥmüke laḥmî"⁴⁰ 'Aliyye'l-Murtażâ meydânıdır
- 3 Zehrini şekker bilüp qahrını hergiz nüş ider
Ser-ver-i dîn ol Ḥasan ḥalku'r-Rızâ meydânıdır
- 4 Ma' den-i 'ilm-i velâyet ol Huseyn-i pāk-dîn
Ya' nî maqtül-i⁴¹ şehid-i Kerbelâ meydânıdır

* M1 16b.

* C2 50b.

³⁹ Vezin kusurlu.⁴⁰ "laḥmüke laḥmî": "Senin etin benim etimdir." Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye hitaben söylediği rivayet edilen söz.

- 5 Kerbelâ içre alupdur ehl-i dīne yādigār
Ol Huseyn ođlı ‘ Alī Zeyne’l-‘ abā meydānidur
- 6 Ol Muammed Bāır u⁴² Ca‘ fer imām-ı ehl-i dīn
Kāzım u Sultān ‘ Alī Mūsā Rızā meydānidur
- 7 Őāh Takī vü bā-Naı Őāh-ı miyān-ı evliyā
‘ Asker-i ub-ı velāyet reh-nümā meydānidur
- 8 Hāricīdür dem-be-dem uran velāyet tığını
Ol Muammed Mollā-yı Őāhib-livā meydānidur
- 9 Ey Nesīmī geldi Dūldūl ıkdı yine Zu’l-feār
Hāmdū lillāh pādiŐāh-ı evliyā meydānidur

10*

Vezi: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

- 1 Zihī devlet ki mabūbum perīdür
amu zībālaruñ zībāteridür
- 2 DiŐi incü gözi āhū özi Őū
Yüzi bir deste gül berg-i teridür
- 3 Nazar-bāz olmuşam Şimdi haıat
Ki manzūrum nigāruñ manzarıdur
- 4 Cemālin⁴³ göreli men ol perīnūñ
Gōñül mecmū‘-ı ‘ ālemden berīdür

⁴¹ matūl-i: metinde “mabūli”.

⁴² Bāır u: metinde “Bāırı”.

* C1 57b.

⁴³ Cemālin: metinde “Cemālūñ”.

- 5 Men ol maḥbūb ile hem-dem olan gün
Ki māh ile kırān-ı müşterīdür
- 6 Eger men Hızr isem sen āb-ı ḥayvān
Nigārā cām-ı la' lūn lebleridür
- 7 Muḥammed ü ' Alī kâdī olan gün
Nesimī der-maḥām-ı Ḥayderīdür

11*

Ve zin: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

- 1 Kişi ki ma' rifetde⁴⁴ kâmil olmaz
Aña dār-ı hidāyet⁴⁵ vâşıl olmaz
- 2 Şerī' atde mükemmel olan âdem
Ṭarīkat ' âleminde ġâfil olmaz
- 3 Ḥudāyā virmegil cāhile devlet
Cāhil devlete vallāh kāyil olmaz
- 4 Ḥalāyık ġuşşa ile oldu āh vay⁴⁶
Ġam u ġuşşada nesne ḥâşıl olmaz
- 5 Hüner bābında lāf urma Nesimī
Özin ögen kişiler ' âqıl olmaz

12*

Ve zin: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

- 1 Şehā gönlüm perişān oldu sensiz
Çigerüm toptolu ḳan oldu sensiz

* M1 22b, C1 59b.

⁴⁴ Ma' rifetde: ma' rifetd M1.

⁴⁵ dār-ı hidāyet: nūr-ı ' ināyet C1.

⁴⁶ ile oldu āh vay: ilen ḳaldı āh u vāsı M1.

* M1 28b.

- 2 Yağındur senden ayru şāh-ı hūbān
Bu gönlüm tahtı virān oldu sensiz
- 3 Kime beñzersin ey sen mäh-peyker
Ki ‘ālem bend ü zindān oldu sensiz
- 4 Gözüm yaşı cihānı dutdı ey cān
Gören aydur ki tūfān oldu sensiz
- 5 Nesīmī kuluña⁴⁷ kııl çāre dermān
Ki cānlu geldi bī-cān oldu sensiz

13*

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Bir muvāfiķ şoħbet oldu gūşe-i ħalvetde dūş
Kāđī oldu cur‘ a-gīr ü seyyid oldu bāde-nūş
- 2 Dūş tā vaķt-i seħer içdük mey *ez-cām-ı şafā*⁴⁸
Gökdeki cümle melā’ikler çağırdı nūş nūş
- 3 Hem şerī‘ at hem tarīķat hem ħaķīķat ma‘ rifet
Virđi bir fetvā bize *der-ma‘ nī-i ħalkā-be-gūş*⁴⁹
- 4 ‘Ārifūñ sürmez dāvānuñ (?) ol kerīm-i lem-yezel
Şol sebebden münfa‘ ildür şūfī-i peşmīne-pūş
- 5 Bu Nesīmī’nūñ irişmez kimse ķavl ü fi‘ line
Gāħ şeyħ ü ‘ābid olur gāħi olur mey-furūş

⁴⁷ Kuluña: metinde “ķulına”.

* C1 61a.

⁴⁸ *ez-cām-ı şafā*: safa kadehinden.

⁴⁹ *der-ma‘ nī-i ħalkā-be-gūş*: Kulağa küpe olacak anlamda.

14*

Vezi: __ . / . __ . / . __ . / . __

- 1 Aldanma gönül dünyâ-yı gaddârına kıl yuf
Ol mekr idici kevkeb-i seyyârına kıl yuf
- 2 Doğrı varana Hâk yolına Hâk'dan ' aţâdur
Egri varanuñ cübbe vü destârına kıl yuf
- 3 Vâ' iz ki ider bunca rivâyât ile va' zı
Ef âlini gör anuñ u kirdârına kıl yuf
- 4 Uçmağa yüzün dutdı gider zâhid-i sâlûs
Tebîh ile seccâde vü zünnârına kıl yuf
- 5 Zâhid hüd ider dünyâ benüm âhîretüm var
Huş-bahta hayâl eyledi pindârına kıl yuf
- 6 Hurşid [ü] kamer tâ kim urur çerh semâ' ı
Bîhûde gezer gerdiş ü devvârına kıl yuf
- 7 Yuf koltuğuña söylerem ey şeyh-i şeyâtîn
Misvâkini ço turre-i tarrârına kıl yuf
- 8 Mü 'minlere zindân-ı belâ dünyâ-yı fânî
Ço dünyâyı vü cîfe-i murdârına kıl yuf
- 9 Şeytân-ı la' in secdeye indürmedi başın
İkrârı anuñ yoğdur u inkârına kıl yuf
- 10 Bir ehl-i nazar bulmadı bu dünyâda kâmil
Bîhûde doğar maţla' -ı envârına kıl yuf
- 11 Tâ buldı Nesimî ser-i kûyuñda mağâmı
Koydı çemen ü cennet ü gülzârına kıl yuf

* M1 19b.

15*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Dil binâ-yı Kibriyâ'dur yıkma gönlin kimsenüñ
Genc-i esrâr-ı Hudâ'dur yıkma gönlin kimsenüñ
- 2 Kıalb-i mü'min beyt-i Hâk'dur hacc-ı ekber andadur
Secdegâh-ı Muştafâ'dur yıkma gönlin kimsenüñ
- 3 Dest-i kudretle yazıldı şun' -ı Hâk-ı lem-yezel
Zü'l-fiķâr-ı "lâ-fetâ" dur⁵⁰ yıkma gönlin kimsenüñ
- 4 Hem hadîşinde buyurdu seyyid-i hayru'l-beşer
Sidre vü' arşe'l- 'alâdur yıkma gönlin kimsenüñ
- 5 Evliyânuñ mu' cizâtı enbiyânuñ himmeti
Andadur fi'l-cümle eşyâ' yıkma gönlin kimsenüñ
- 6 Ey Nesîmî nûr-ı Hâk'dur andadur esrâr-ı Hâk
Silvegâh-ı evliyâdur yıkma gönlin kimsenüñ

16*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Bârekallâh iy ğanî Hâk kudretünde ğan'sin
Kudretüñ noķşanı⁵¹ yokdur ' âlemüñ sultânısın
- 2 Kudretüñ bilinmek için halk idüp bu ' âlemi
Sen saña perde olup bes ne-y-içün pinhânisin

* M3 134b.

⁵⁰ lâ-fetâ: Tamamı "Lâ-fetâ illâ Ali lâ seyfe illâ Zulfikâr" olup Ali'den başka genç, Zulfikâr'dan başka kılıç yoktur." anlamındaki Hz. Muhammed'e atfedilen sözden iktibasır.

* M5 70a. Şiirde "Gazel" başlığının hemen altında "El- 'azîz Seyyid Nesîmî Sultân kaddesallâhu sırrahu" ibaresi vardır.

⁵¹ noķşanı: metinde "nefsâni" şeklinde yazılmıştır.

- 3 Od [u] şu toprağ [u] yilden yaradup insān didüñ
Her melekāt secdegāhı kıble-i ĩmānısın
- 4 Emrūñ ile deprenür söyler dil [ü] dudak seni
Söyleyüp söyletdüren hem arada (...)
- 5 Yir ü gök kürsī vü 'arşda⁵² senden özge nesne yok
Küllmūñ küllī vücūdı hem vücūduñ cānısın
- 6 Vird idüp dilde oğur dāyim "ene'l-Ḥağ" sūresin
Mañşır-ı 'ışkuñ yolında dār için urқанısın
- 7 Dört kitābuñ ma' nāsī hem sensin yā ilāh⁵³
İncāl [ü] Tevrāt Zebūr [u] Aḥmed'üñ Ḳur'ānısın
- 8 'İyd-ı vaşla irmege çün cānı ḳurbān eyledüñ
Şāh Ḥuseyn'e tā ezelden Kerbelā meydānısın
- 9 Mecnām'üñ Leylā'sı sensin Ferhād'üñ Şīrīn'isin
Zelḥā'nuñ Mısr içinde Yūsuf-ı Ken'an'ısın
- 10 Seyyid'üñ ḳalbinde yā Rab senden özge kimse yok
Göñli evinde⁵⁴ yazılmış defter [ü] dīvānısın

17*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Ey müfessir muşhafuñ gel heft deryāsın oğı
Sen Ḥağ'üñ 'ayne'l-yağın 'ilm-i müsemmasın oğı

⁵² Yir ü gök kürsī vü 'arşda: metinde "Yirde gökde 'arşda kürsīde" şeklindedir.

⁵³ Vezi kusurlu.

⁵⁴ Metinde "evinde" kelimesinden sonra vezni bozan "hele" kelimesi vardır.

* M4 13a.

- 2 Geç bu varlık ‘ iddetinden baḡ kelāmuñ zātına
Ḥaṭṭ-ı vechu’llāh içinde sūre-i “Yāsīn” oḡı
- 3 Mescidi taḡvīm[i] ḡoḡıl baḡ bu Ḥaḡ miḡrābına
Meclis-i ‘ ārifler ile ‘ ışḡ deryāsın oḡı
- 4 Gör ne minber yaḡamışdur o ḡaṭībūñ vechine
Ol ‘ acāyib minberūñ sen Mescid Aḡḡā’sın oḡı
- 5 Çün ḡoñül “mūtū”⁵⁵ rumūzınla hayāta buldı yol
Defter-i āb-ı ḡayātuñ Ḥızr u İlyās’ın oḡı
- 6 Lā-ilāhuñ zikri Rezzāḡ’uñ (...) ⁵⁶ dūr āb
Sırr-ı illallāhı fehm it medḡın a’ lāsın oḡı
- 7 Çün Nesīmī vāşıl oldı dil-berinūñ vaşlına
İnkisār-ı ḡayb-ı ketm-i sırr-ı isrāsın oḡı

TUYUḡLAR

1*

Veziñ: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Söyle ey zībā ki zībādur sözüñ
‘ Arş er-raḡmān [u] “Ṭāhā”dur sözüñ
Küll-i esmā’-i müsem mādur sözüñ
Nefḡa-i nuṭḡ-ı Mesīḡā’dur sözüñ

⁵⁵ Tamamı “mūtū ḡable en-temūtū” olup “Ölmeden önce ölünüz.” anlamındaki, kimi rivayetlere ḡöre hadis, çoḡu hadis bilginlerince ise uydurma olan; ancak mutasavvıfların çoḡunlukla kullandıkları söz.

⁵⁶ Bu bölüm okunamadı.

* C1 63a.

2*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

Gevher-i baħr-i ħadāyıkdur yüzüñ
Bāde-i nuql-i şadāyıkdur (?) yüzüñ
Gör nice ince daķāyıkdur yüzüñ
Ķible-i küll-i ħalāyıkdur yüzüñ

**ELİMİZDEKİ MECMUA VE CÖNKLER İLE BAKÜ NEŞİRİNDE BULUNAN
ANCAK TÜRKİYE'DE BASILI NEŞİMİ DİVANLARINDAN
BULUNMAYAN ŞİİRLER⁵⁷**

KASİDE

1*

Vezi: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

- 1 Elā ey dürr-i baħr-i lā-mekānum
Elā ey la' l-i kān-ı "kūn fekān" um⁵⁸
- 2 Oħıyam diñleseñ enfüs kitābın
Ĥadiş[i] bes şaħıdūr oħıyanum
- 3 Ki her ne var ise āfāk içinde
Var ol enfüsde yoķdur imtiħānum
- 4 Ĥurūf-ı ' aql imiş bu maşdar eşyā
Yazılmış nüşā-i iki cihānum

* C1 63a.

⁵⁷ "B" rumuzu Bakü'de basılan Cihangir Geramanov neşirini remzetmektedir.

* M1 20b, B 3/92 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

⁵⁸ "kūn fekān": Ol, hemen oldu.". Kur'ân'da "kūn fe-yekūn" (Ol, hemen olur) (1/117, 3/47-59, 6/73...) şeklinde geçen ibare, edebiyatımızda çoğunlukla "kūn fekān" şeklinde kullanılmıştır (Yılmaz, 1992: 98).

- 5 Buyurdu şâh-ı merdân şîr-i Yezdân
Özin⁵⁹ bileni yarlıgar Oğan`um
- 6 Tanıyan nefsinı tanır Hüdâ`sın
Dağı yarlıg ider şâh zamânum
- 7 Qazâ ile qâderdür fi`l-i niyyet
Hıreddür `arş u kürsî levh-i cânım
- 8 Vücûduñdan⁶⁰ taleb kıl levh-i mañfûz
Oñyam hikmet-i levh-i me`ânım
- 9 On iki burc ile yidi kevâkib
Olur başından ayağ buydı sanım
- 10 Burûc içre ayağ hûñ u hamel baş
Qamer hem öpkedür⁶¹ burc-ı zebânum
- 11 `Ufârid tab`umuz bögrek bu zühre
Yürekdür şems ü hurşid-i tãbânum
- 12 Talağ oldı zuhal mirriñ hem od
Bağarsuğ müşteri göbek m`zânım
- 13 Boyum şevr ü qolum cevzâ bilürem
Bu sözde yol durur zerre gümânum
- 14 Sümek toprağ u diş yildür setekrîr (?)
Olur od qan u et âb-ı revânum

⁵⁹ Özin: Özini B.

⁶⁰ Vücûduñdan: "Vücûdıñdan" M.

⁶¹ Türkçe bir kelime gibi görünen "öpke"yi Tarama ve Derleme Sözlüğü dâhil baktığımız sözlüklerde bulamadık. Beyitteki anlamı "öfke" ile uyuşmaktadır. Bu kelimenin arkaik şekli olabilir.

- 15 Vücūd̄da balğam u sevdā vü safrā
 ılur ğalye⁶² olur ser-çeşme anum
- 16 Esed gögsüm durur emçek serāfān
 Baarsu müşteri göbek mẓānum⁶³
- 17 Zeker  akreb [u] avs bud cedy dizler
 Aşuqlar delvdür⁶⁴ bellü beyānum
- 18 Şolum mağrib şağum maşri yemīn anuñ⁶⁵
 Baş üsti⁶⁶ şol yesār üsti⁶⁷ dabanum
- 19 Göñülüñ ubıdur gerdūnda gerdān
 Görinür arada geh kehkeşānum
- 20 Meşelde ab umuzdur yidi at yer
 Ağaçlar tüğ olur dağ üstüñ⁶⁸ anum
- 21 El ayağdur amu işlerde kāmīl
 ulağ oldu nā'ib göz dīdebānum
- 22 Felek atamız [u] ğabrā anamız
 amu eşyā birāder mihrbānum
- 23 Tevār ı beyyināt gerdiş tevauf
 Olur bir nüktede ey nüktedānum

⁶² ğalye: ğalbe B.

⁶³ 12. beytin ikinci mısraı aynen yazılmış, B nüshası da böyledir.

⁶⁴ Aşuqlar delvdür: Aşuqlardan durur B.

⁶⁵ Vezin kusurlu.

⁶⁶ üsti: üstin B.

⁶⁷ üsti: üstin B.

- 24 Çaranġu kayġudan Őadlıġ ışıkdan
 Olur bātın nihān zāhir ‘ ayānum
- 25 Yine ırnağ u dişler oldu ma‘ den
 Olur bir nüktede ey nüktedānum⁶⁸
- 26 Vücūdum dört faşıl oldu ‘ anāşır
 Bulud öpke (?) yaşum yağmur yağanum
- 27 Buluduñ göğregi olsa yaşumdan
 Çakılmış berğ urur ra‘ d u fiğānum
- 28 Muṭī‘ dür muṭma ‘in mülhimme cāsūs
 Olur levvāmede⁶⁹ muḫbil nişānum
- 29 Olur başda heves her biride kan
 “Eger mā hūlyā (...)”⁷⁰ de kanum”
- 30 Hayālūñ nakşıdır cümlesi tezvīr
 Yavuzlik⁷¹ egrilik güm-reh gümānum
- 31 Tefahhüm ‘ Azra ‘ıl fehmüm Mākā ‘ıl
 Ki İsrāfīl-durur nuṭğ-ı zebānum
- 32 Hıreddür Cebra ‘ıl mürsel dilümüz
 Göñül içre durur rāz-ı nihānum
- 33 Olupdur yidi iqlīm yidi a‘ zā
 Göñül tahtı dağıdur ‘ aşğ nişānum⁷²

⁶⁸ 23. beytin ikinci mısraının aynı. Bu mısra B’de “Semeklerde ilikler oldu kānum” şeklindedir.

⁶⁹ levvāmede: levvāhda B.

⁷⁰ Metinde boşluk bırakılmıştır. Bu mısra B’de “Eger mā hūlyā be-deh nişānem” şeklindedir.

⁷¹ yavuzlik: yürlik (?) B.

- 34 Olur perhîz arı tã' at Hudâ'ya
Bulupdur halvet [ü] 'uzlet revânum
- 35 On iki ay dolar bir ıl dükense
Olur ebced bu sîn ü şîn nişânum
- 36 Kelâm-ı İzidî *z'ân*⁷³ nâzil oldu
*Sî vü dü*⁷⁴ evvel ol harf-i zebânum⁷⁵
- 37 Mufaşşal şüret oldu zât-ı mücmel
Şifât u zât-ımış cism-ile cânum
- 38 Karanķu kaykudan uyķu 'ademden
Bilüñ uçmağmış damu nâ-dânum⁷⁶
- 39 Mülevvesler câhiller dîv [ü] şeytân
Arılardur melek ehl-i mânnum
- 40 Savaşmeklik⁷⁷ deleşmeklik idişmek
Ķamu itlik durur âdem-nişânum
- 41 Tevâzu' âdem u Ķablan tekebbür
Ķazâblanmağ daķı irür ılanum
- 42 Ķased dutmağ doñuz ayu şıfatdur
Ķarınca hırşlarum kîne çıyanum

⁷² nişânum: şânum B.

⁷³ *z'ân*: ondan

⁷⁴ *Sî vü dü*: otuz iki. Hurûflikte kutsanan sayılardandır.

⁷⁵ Bu mısra B'de "Ki bîst ü heşt ol harf-i zebânum" şeklinde.

⁷⁶ Her iki nüshada da bu şekildedir ve bu şekliyle vezin kusurludur.

⁷⁷ Savaşmeklik: Sü itmeklik B.

- 43 Şağırılığ çoğ yemek şehvet eşeklik
Yavuz hū kırt h̄ile tilki kıolanum
- 44 Kıırılmağ kış u yaz oldu yigitlik
Tıf(ı)llık yay-ımsı kehl [ü] civānum
- 45 Vücūdum şehrinüñ cellād[ı] dişdür
Ne ki⁷⁸ loğma şınar çeyner dehānum
- 46 Ezel evvel ebed pāyān u āhır
Cesed aşğar cihān ekber revānum
- 47 H̄aber bulmuş Seyid aydur “arefnāk”
Olaruñdur dilümde tercemānum
- 48 H̄udā saqlar Nesimī’yi sır içre⁷⁹
Felek fānī durur bāki Oқан’um

GAZELLER

1*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 İy gönül her bir vücūddan cān umarsın ne ‘aceb
Bî-keremden luğf-ıla ihsān umarsın ne ‘aceb
- 2⁸⁰ Umma her kıalbi zağalden⁸¹ ‘āşıkūñ esrārımı
Kāfirūñ gönlinde sen imān umarsın ne ‘aceb

⁷⁸ Ne ki: Teke B.

⁷⁹ Nesimī’yi sır içre: Nesimī’ni B.

* M5 51b; B3/10.

⁸⁰ B’de 8. beyit.

⁸¹ Zağalden: zevālden M5.

- 3⁸² Dīv-i nā-maḥrem ki dutmaz⁸³ ism-i a^ç zamdan ḥaber
Ehrimenden⁸⁴ raḥmet-i raḥmān umarsın ne ^ç aceb
- 4 Her ḳayanuñ la^ç li olmaz her deñizüñ⁸⁵ cevheri⁸⁶
Her şadefden lü'lü'-i mercān umarsın ne ^ç aceb
- 5 Çün ^ç azāzīl⁸⁷ aḥsen-i taḳvīme baş indirmedi
Anda sırr-ı Ka^ç be-i ḥannān umarsın ne ^ç aceb
- 6 Hıçmiş zühdi vü zerḳı zāhidüñ efsānesi⁸⁸
Şol faḳīhden ma^ç n^ç-i Ḳur'ān umarsın ne ^ç aceb
- 7 Bī-şerī^ç at hem⁸⁹ ne bilsün enbiyānuñ⁹⁰ şartını⁹¹
Bī-ṭarīḳatdan reh-i erkān⁹² umarsın ne ^ç aceb
- 8 Bī-başardan ma^ç n^ç-i şevḳ-i kemāl-i ma^ç rifet⁹³
Bī-ḥaberden şoḥbet-i ^ç irfān umarsın ne ^ç aceb
- 9 İy Nesīmī bī-vefādan umma gel resm-i veḳā
Bī-vefādan ^ç ahd ile peymān umarsın ne ^ç aceb

⁸² B'de 6. beyit.

⁸³ Dīv-i nā-maḥrem ki dutmaz: Dīvāne merḥūm ne bilsün M5

⁸⁴ Ehrimenden: Ehli şanma M5.

⁸⁵ deñizüñ: deryānuñ M5.

⁸⁶ Vezin kusurlu.

⁸⁷ ^ç azāzīl: ezelde M5.

⁸⁸ Bu beyit sadece B nüshasında var.

⁸⁹ Bī-şerī^ç at hem: Bī-şerī^ç atlar B.

⁹⁰ enbiyānuñ: ebnānuñ M5.

⁹¹ şartını: sırrını M5.

⁹² Bī-ṭarīḳatdan reh-i erkān: Bī-ṭarīḳa rāh-ıla erkān M5.

⁹³ Bu beyit sadece B nüshasında var.

2*

Vezin: _ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

- 1 Ey pertev-i hayā vü ruḥ-ı⁹⁴ nūr-ı kā'ināt
Ey sünbül-i selâsil[i] ḥallâl-i müşkilât
- 2 Yâ Rab şıfātuñı nice virem bu 'âleme
Söyleşmedüñ benümle sen ey dürr-i baḥr-i zât
- 3 İtdi nüzül şānuña gökden kelām-ı Hâk
Şerḥ-i beyân-ı şüretüñ ismi tenezzülât
- 4 Kimde⁹⁵ bulam tarîk-i vişâlüñ maḥabbetin
Ben bî-nevāya olmasa ger senden iltifât
- 5 Nār-ı cahîme şaldı beni hicr ü fūrkatüñ⁹⁶
Müsi-i "len terānı"⁹⁷ teki isterem necât
- 6 Benden zekât-ı⁹⁸ ḥüsnüñi ey şāh esirgeme
Virmez mi olur zekātı ğani vâcibu'z-zekât
- 7 Keşf oldı sırr-ı hâl ü ḥaṭuñdan Nesîmi'ye
'İlmü'l- arüz içinde mefâ' ilü fâ' ilât

3*

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Ey bulut şol mäh-ı tábānuñ öñinden şöyle git
Ḥüs ilinden Yūsuf-ı Ken'ân öñinden şöyle git

* M2 102b; B 1/75

⁹⁴ hayā vü ruḥ-ı: diyār-ı ruḥuñ B.

⁹⁵ Kimde: Ḥanda B.

⁹⁶ Bu beyit B'de yok.

⁹⁷ "len terānı": "Beni göremezsin." Kur'ân 7/143.

⁹⁸ zekât-ı: metinde "dekât-ı" (?).

* M1 23b, B 3/18 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

- 2 Gelmişem şeh-zādeye⁹⁹ tā hālūmi 'arz eylesem¹⁰⁰
Biz gedâyuz vâcibu'l-ihsân öñinden şöyle git
- 3 Hürmetüñ şanı uşatma 'aqluñı dīvâne tek
Bî-ḥayâlık eyleme cānān öñinden şöyle git
- 4 Müşteri dükkânın açmış dürlü gevherler şatar
Ḥar-meges olma raḳ'ib dükkân öñinden şöyle git
- 5 Ey Nesimî şol yüzi ḳara raḳ'ibe söyle kim
Durmagil ḥaddüñ degül sultān öñinden söyle git

4*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 Perde altından kim olur¹⁰¹ şems-i devrān āşikār
Şir-i Yezdān'dur gönül āhū seni¹⁰² ḳıldı şikār
- 2 Ol 'Aliyye'l-Murtażā kim gönülümüñ maḳşūdudur
Sırr[in] iẓhār itmek içün uş 'ademden oldı var
- 8 Şāh¹⁰³ emirül'l-mü'minīn bî-şekk imām-ı cüz' ü küll
Ehl-i taḥḳīḳe iki 'ālemde oldur ihtiyār
- 4 Evvel ü 'āḥir 'Alī'dür zāhir ü bāḫın 'Alī
Bir güneşdür kim yüzine ḳonmadı ḡamdan ḡubār

⁹⁹ Şeh-zādeye: metinde "şāh-zādeye".

¹⁰⁰ eylesem: eyleyem B.

* C1 57b, B 3/41 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

¹⁰¹ olur: oldı B.

¹⁰² seni: sini B.

¹⁰³ Şāh: Ol B.

- 5 Uş hadîş-i Muştafâ'dur "Lâ fetâ illâ 'Alî"¹⁰⁴
Hem nebînüñ sözidür "Lâ seyfe illâ Zü'l-feķâr"
- 6 Şehr-i 'ilmine 'Alî vü bâ-bahâ didi resûl
Bes 'Alî pâyında hâk olmak gerekdür hâk-sâr
- 7 Cân u dilden medh okur uş bu¹⁰⁵ Nesîmî şâh için
Hem bu on iki imâma şıdķ ile meddâhvar

5*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 N'ola dünyâda çekerlerse cefâ abdâllar
Âhîret mülkinde sürerler şafâ abdâllar
- 2 Kanda varsalar gider zûlmet hidâyetler gelür
Anuñ-içün seyr iderler her yaña abdâllar
- 3 Ger harîr olsa kabâyı bildiler kılmaz vefâ
Anuñ-içün ihtiyâr itdi 'abâ abdâllar
- 4 'Ömrüñ uzun olmak isterseñ¹⁰⁶ taşadduķ eyle kim
Bir du'âda redd iderler biñ belâ abdâllar
- 5 Geldiler kâlû belâdan şâh[a] ikrâr itdiler
Münkire¹⁰⁷ yuf itdiler inkârına¹⁰⁸ abdâllar
- 6 Ey Nesîmî bâķî olmak ister-iseñ fânî ol
Fânî olmayınca bulmazlar beķâ abdâllar

¹⁰⁴ "Lâ fetâ illâ 'Alî lâ seyfe illâ Zü'l-feķâr": "Ali'den başka yiğit, Zülfikar'dan başka kılıç yoktur." mealindeki Hz. Muhammed'e atfedilen söz.

¹⁰⁵ medh okur uş bu: kıldı medh uş B.

* M1 18b, B 3/54 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

¹⁰⁶ İsterseñ: metinde "istersin".

¹⁰⁷ Anlamca "Münkirüñ" olmalı.

¹⁰⁸ inkârına: inkârına B.

6*

Vezin: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

- 1 Dudağın kand-ımiş bal anda n'eyler
Ne nâzûk hatt-ımiş hâl anda n'eyler
- 2 Yedi hat yazılıpudur her¹⁰⁹ varağda
Elifdür¹¹⁰ lâm-elif dâl anda n'eyler
- 3 Şûfî atlas geyer zâhid sıkâr lât (?)
Faķırûn geydügi şâl anda n'eyler
- 4 Anuñ¹¹¹ kim yoķ-durur genc-i nihânı
Ya bunca mülk ile mâl anda n'eyler
- 5 Nesimî nâra düşdi hâr elinden
Bu özge hâl imiş kâl anda n'eyler

7*

Vezin: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Şafâ vü zevķ-ı dünyâya gönül aldanma al eyler
Seni salar¹¹² bu sevdâya özi ğayrı hayâl eyler
- 2 Eger beş günde bu devrân saña dest¹¹³ virse ey 'âķıl
Şâdîlîğ gösterür her dem döner yüz biñ¹¹⁴ melâl eyler

* C1 53b, M1 25b, B 1/282.

¹⁰⁹ yazılıpudur her: oldu çün her bir B.¹¹⁰ Elifdür: Elif yâ B.¹¹¹ Anuñ: Kimuñ B.

* C1 55b, M3 134a, B 1/157.

¹¹² salar: salur B.¹¹³ saña dest: kifâyet B.¹¹⁴ yüz biñ: yüz miñ B.

- 3 Yığınca bunca esbâbı yüri sen bir kemâl iste
Ecel yili eser bir gün aña çok çok melâl eyler
- 4 Eger ‘âşık iseñ terk it n’idersin bunca esbâbı
Olar kim¹¹⁵ ‘ışka ğarğ oldı kaçan sevdâ-yı mâl eyler
- 5 Nesîmî hasteye sensüz Süleymân mülkini virseñ
Ol anı bir çöpe şaymaz¹¹⁶ temennâ-yı vişâl eyler

8*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 ‘Āşıkā birdür ezelden sevgülü dildâr bir
İkilik yoğdur arada yâr birdür yâr bir
- 2 Bunca kim seyr eyledüm gezdüm vücūdum şehriñi
Şehr bir dükkân birdür söyleyen güftâr bir
- 3 ‘Āşık-ı dīvāneyem geldüm “ene’l-hak”¹¹⁷ söylerem
Nâr birdür nūr bir asılıvirsem¹¹⁸ dâr bir
- 4 ‘Āşık olanlar şehîdür ‘âkıl olanlar bağl
İki ‘âşık arasında gizlüdür esrâr bir
- 5 Zâhid-i nâ-dâna söyleñ özini terk eylesün
Bu hakîkat ‘âleminde olmasun inkâr bir¹¹⁹
- 6 İnkâr ehlin söyledirseñ bire yüz dir yüze biñ
Ehl-i ikrârūñ katında varı birdür var bir

¹¹⁵ kim: ki B.

¹¹⁶ çöpe şaymaz: ceve sanmaz B.

* M116a, B 3/26 (Sadece bir nüshada (N) mevcut).

¹¹⁷ *Ene’l-Hak*: “Ben Tanrıyım.” İlk defa Hallâc-ı Mansur tarafından söylenip Nesîmî’nin de birçok şiirinde söylediği söz.

¹¹⁸ asılıvirsem dâr: aşl u resm-i dâr B.

¹¹⁹ olmasun inkâr bir: özini bir eylesün M.

- 7 'Āşık [u] ma'şūk yolında doğrudur haq menzili
İki 'arîf arasında hırka vü zünnâr bir
- 8 Kahruña bil bağladum luţfuñ görem şāyed senüñ
Cânı virdüm başı koydum virmişem ikrâr bir
- 9 Pîr birdür sırr birdür sırr-ıla bir olmayan
İkilik şıgmaz arada sırr-ıla sırdâr bir
- 10 Ger Nesimî'nüñ penâhı şâh-ı merdândur 'Alî
On sekiz biñ 'āleme hükm eyleyen serdâr bir

9*

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Dört muhâlif cem' olanda bil esmâsı nedür
'İlm-ile bilgil anuñ ism [ü] müsemması nedür
- 2 'Ārif-iseñ nefsuñi kırtar maqâm-ı süflâden
Degme aḥvel ne bilür menzil ü a' lāsı nedür
- 3 Şöhret ü zerḳ u riyâdur zâhidüñ efsânesi
Lâ diyer her dem-be-dem bilmez ki illâsı nedür
- 4 Ben münâcât eylerem her dem-be-dem *der-kūy-ı dost*²⁰
Çün vücuduñ Ṭūr olanda bil ki Mūsâsı nedür

* M1 16b, B 3/30 (Sadece bir nüshada [N] mevcut). Bu şiirle Ayan neşrindeki 169 numaralı gazel arasında kafiye, redif ve vezin birliği olmakla birlikte ikisi farklı şiirlerdir. Nitekim şairlerin daha ilk dönemden itibaren kendi şiirlerine nazireler yazdıkları bilinmektedir.

²⁰ *der-kūy-ı dost*: sevgilinin mahallesinde.

5 Ehl-i [Hak] ¹²¹ her yerde ¹²² mesken dutsa Hakdur menzili
Ka' be vü büt-hâne vü mescid kilisâsı nedür

6 Dünyânun kâl u kılından geç Nesimî fariğ ol
' Âlem-i vahdeti gözle bunca gavgâsı nedür

10*

Ve zin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

1 Fâtiha ümmü'l-kitâbuñ göster anası ¹²³ nedür
Bîst ü heşt ü sî vü dü ¹²⁴ harfün ¹²⁵ hülâşası nedür

2 Tokuz ata yedi ana dört tayadan vir haber
Dü çihâr u penc ü şeşnüñ zevk-i bennâsı ¹²⁶ nedür

3 Yidi yerdür yidi gökdür yidi deryâ ¹²⁷ yidi hağ
Yidi âyet yidi muşhaf ¹²⁸ yed-i beyzâsı nedür

4 Üç yüz altmış oldu menzil kırk sekiz yerde mîzân ¹²⁹
On iki burc u kevâkib câ'-i me'vâsı ¹³⁰ nedür

¹²¹ Hak: M'de yok.

¹²² Her iki nüshada da "yerde" yazmakla beraber daha anlamlı ve etkili bir ifade olarak "nerde" olabilir.

* M1 16b, B 1/278 (Sadece bir [A] nüshada mevcut). B'de beyitlerin sıralanışı şöyledir: 1, 2, 4, 6, 5, 3, 7.

¹²³ anası: ayası

¹²⁴ *Bîst ü heşt* ve *sî vü dü* metinde simgeyle gösterilmiştir. "Bîst ü heşt" (28) (32) sayılarına Hurûfilikte çok önem atfedilir. 28 (bîst ü heşt) sayısına Kur'ân dili olan Arapçadaki, 32 (Sî vü dü) sayısına ise Fazlullâh-ı Hurûfî'nin konuştuğu dil olan Farsçadaki harf adedi olduğundan Hurûfilikte önemlidir.

¹²⁵ harfün: hurûfuñ M.

¹²⁶ zevk-i bennâsı: sâk-ı binâsı B.

¹²⁷ Yidi yerdür yidi gökdür yidi deryâ: Yidi yer gök yidi deryâ yidi âyet B.

¹²⁸ Yidi âyet yidi muşhaf: Yidi muşhaf Müsî'ye çün B.

¹²⁹ mîzân: Kurân B.

¹³⁰ me'vâsı: ma' nâsı B.

- 5 Sidre [vü] tûbâ nedendür¹³¹ nüh feleküñ gerdişi
Ey ki yetmiş yidi harfûñ on iki hâsı¹³² nedür
- 6 Çihrenüñ şevkı neden maḥabbetüñ kullābı ne
‘Aşık u ma‘şuk ne dimek ‘aşk[un] esāsı nedür
- 7 “Küllı şey’un hālikun”¹³³ çün Rab saña itdi yaqın
Ey Nesimî ‘arîfün qalbinde çirāsı¹³⁴ nedür

11*

Vezin: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

- 1 Çü şāh-ı cümle-i merdān ‘Alî’dür
Enis ü hem-dem-i Raḥmān ‘Alî’dür
- 2 Cihān ehline ser-tā-ser yaqın bil
Delil [ü] hādîvü bürhān ‘Alî’dür
- 3 Nice kim evliyā [vü] enbiyā¹³⁵ var
Ḳamusın ḳaṭre bil ‘ummān ‘Alî’dür
- 4 *Be-rūz-ı rezm ender gāh-ı merdî*¹³⁶
Mişāl-i bebr der-cevlān ‘Alî’dür
- 5 *Zi-behr-i dīn-i İslām*¹³⁷ ol kılpudur
Nice Ḥayberleri vîrān ‘Alî’dür

¹³¹ tûbâ nedendür: kevşer neden hem B.

¹³² hâsı: hâşı M.

¹³³ “Küllı şey’un hālikun”: “[Onun yüzünden başka] Her şey yok olacaktır.”
Kur’ân 28/88.

¹³⁴ çirā: neden. çirāsı: cîrāsı B.

* M1 25b, B 3/43 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

¹³⁵ evliyā [vü] enbiyā: enbiyā vü evliyā B.

¹³⁶ “Savaş günü yiğitlik meydanında kaplan gibi dolaşmakta olan”

¹³⁷ *Zi-behr-i dīn-i İslām* “İslām dini için...”

- 6 Hezārān kāfiri çün ‘ Amr ‘ Anṭar
Dükedüp virmeyen amān ‘ Alī’dür
- 7 Anuñ kim tiġınuñ ḍarbından¹³⁸ oldu
Zemīn [ü] āsmānlar *z’ān*¹³⁹ ‘ Alī’dür
- 8 ‘ Alī’dür kâḍī-i bāz u kebūter
Ḥaḡ-içün cān kılan ḡurbān ‘ Alī’dür
- 9 Yine dervīşe bir etmekden¹⁴⁰ ötrü
Ḥaṭār u üştüri viren ‘ Alī’dür
- 10 Yine üç çörek için “hel etā”da¹⁴¹
Şenālar oḡıdı sübhān ‘ Alī’dür
- 11 Yine sā’il için kāfir elinde
Ḥasan Ḥuseyn girü koyan ‘ Alī’dür
- 12 İkindüden günü çāştıñ yirine
Getüren remz ile aşan ‘ Alī’dür
- 13 Hem üç yüz otuz iki ser-güzeşte
*Be-deşt-i Erzene*¹⁴² Selmān ‘ Alī’dür
- 14 Kemīne çākeridür Ḥızır u İlyās
Ki ‘ Amr u Kanber ü Selmān ‘ Alī’dür

¹³⁸ ḍarbından: “ḡarbinden” M.

¹³⁹ *z’ān*: “ondan”

¹⁴⁰ etmekden: cevzüñden B.

¹⁴¹ “hel etā”: “Gerçekten geldi.” Kur’ân 76/1. Tamamı “Gerçekten insan üzerine zamandan öyle bir devir gelip geçti ki, o anılmaya değer bir şey değildi.” meâlindeki bu âyette ve devamında insanın yaratılışı anlatılmaktadır.

¹⁴² *Be-deşt-i Erzene*: “Erzene çölüne”.

- 15 Nuşayrî yetmiş iki kıldı päre
Yine dirgürdi virdi cān ‘Alî’dür
- 16 Oțuz biñ üç yüz ıl Ādem’den öndin
*Be-ķudret*¹⁴³ dīvi bend iden ‘Alî’dür
- 17 Didi Aħmed aña “laħmüke laħmi”¹⁴⁴
Ki demüñ dem damarda ķan ‘Alî’dür
- 18 Mekān u ma‘den-i cūd u seħāvet
Bu gün *der-‘arša-i meydān*¹⁴⁵ ‘Alî’dür
- 19 Nesimî bil ki yerde gökde Cabbār
Ki dirler ħayy u cāvidān ‘Alî’dür

12*

Veziñ: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Ser-ver-i ‘ālem Muħammed enbiyānuñ ħanıdur
Gökde insān u melekler yerde¹⁴⁶ hem fermānidur
- 2 Ĥilķat-i eflāk sensin vāsıta be-heşthā
Tendür eşyānuñ vücūdı ‘ālemüñ ol cānidur
- 3 Ķurb-ı “ev ednā”¹⁴⁷ da Ĥaķķ’uñ sırrı mı oldı ‘ayān
Zıll-ı cismüñ ol zamāndan gökleriñ miħmānidur

¹⁴³ *Be-ķudret*: “Güç ile”.

¹⁴⁴ “laħmüke laħmi”: “Senin etin benim etimdir.” Hz. Muhammed’in Hz. Ali’ye hitaben söylediği rivayet edilen söz.

¹⁴⁵ *der-‘arša-i meydān*: “Meydan yerinde”

* M1 26a, B 3/48 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

¹⁴⁶ Gökde insān u melekler yerde: Yerde insān u melekler gökde

¹⁴⁷ “ev ednā”: “Daha yakın oldu.” Kur’ān 53/9. Tamamının meāli “Onunla arasındaki mesafe iki yay aralığı kadar veya daha az kaldı.” olan Miraç olayı hakkındaki ayete telmihtir.

- 4 Hem “elem neşrah”¹⁴⁸ didi şaçuñ beyânında Hüdâ
“Ve’đ-đuhâ”¹⁴⁹ sı hüsñüñ ol ‘ âlemüñ tâbânıdır
- 5 Nūr-ı ihsānuñ görelden sākin olmaz bir nefes
Gice gündüz ay-ılan gün hüsñüñ hayrânıdır
- 6 Murtaşâ haqqında çünki “laħmüke laħmi”¹⁵⁰ didi
Menba‘-ı ‘ ilm-i haqqat oldu ‘ ilmüñ kânıdır
- 7 Pür-şecâ‘ at pür-melâhat pür-sehâvet pür-kerem
Hayder-i Hayber-güşâ vü kâtil-i Kerdân’dür
- 8 Seyf ile Düldül ‘ atâ Kanber gelüpdür bellü bil
Fâtıma’dur bir dağı kim ol Haq’uñ ihsânıdır
- 9 Geldi andan iki gevher biri hulq ile Hasan
Zehr ile katl iden anı ol Yezid’uñ bânıdır
- 10 Birisidür Şâh Huseyn [ü] ol şehid-i Kerbelâ
‘ Aşq-ı Haqq’a cân virür dîn yolınuñ kurbânıdır
- 11 Biri Zeyne’l-‘ âbidin’dür sırr-ı Haqq’uñ mazharı
Hem İmâm Bâkıır’ı gör [kim] ‘ âlemüñ sulţânıdır
- 12 Ca‘ fer-i Şâdıq durur şıdķı ile¹⁵¹ baş oynadan
Kerbelâ şahrâsını gör anlaruñ meydânıdır

¹⁴⁸ “elem neşrah”: “Açmadık mı?” Kur’ân 94/1. Hz. Muhammed’in göğsünün genişletildiğı hakkındaki bu hadise de Miraç gecesi ile ilgilidir.

¹⁴⁹ “Ve’đ-đuhâ”: “Kuşluk vaktine and olsun.” Kur’ân 93/1.

¹⁵⁰ “laħmüke laħmi”: “Senin etin benim etimdir.” Hz. Muhammed’in Hz. Ali’ye hitaben söylediğı rivayet edilen söz.

¹⁵¹ İle: ilen B.

- 13 Mūsā-ı Kāzım'dur ol 'ilmiyle dīnūñ reh-beri
Hem 'Alī Mūsā Rızā bil kim vilāyet kānidur
- 14 Bil ḥaḳīḳatdūr Taḳī vü sırr-ı Ḥaḳ hem ol Naḳī
Mihri Ḥaḳḳ'a cān virür Ḥaḳ yolunuñ merdānidur
- 15 Hem İmām-ı¹⁵² 'Askerī'dür dīn yolunuñ reh-beri
Hem Muḥammed Mehdī Şāhā mü 'minūñ ḡilmānidur
- 16 Ol ḥabībūñ ḥurmetiçün yā İlāh ayırmagil
Doğrı yoldan kim olaruñ dā'imā erkānidur
- 17 Ey Nesimī on iki pāk-i laṭīfūñ 'aşkıñı
Cān içinde gizle kim ol 'āşıkuñ imānidur

13*

Ve zin: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Ey müselmānlar bu gün şol çeşm-i fettān ayrılır
Ağlamayam n'eyleyem çün gövdeden cān ayrılır
- 2 Dil-berā¹⁵³ hicrānuñ elinden nice bir zār kılam
Gözlerümden şanasın deryā-yı 'ummān ayrılır
- 3 Reng-i çihrem zerd olupdur ḳametüm hem-çün¹⁵⁴ hilāl
Ol güneş yüzlü ḥabībüm lāle-ḥandān ayrılır
- 4 Gitdi 'aḳlum gitdi fehmüm ḳalmadı bende ḳarār¹⁵⁵
Göñlümi¹⁵⁶ şeydā kılan ol çeşm-i fettān ayrılır

¹⁵² İmām-ı: İmāmum B.

* C1 57b, B 1/166.

¹⁵³ Dil-berā: Ey şanem B.

¹⁵⁴ hem-çün: hem-çü B.

¹⁵⁵ Gitdi 'aḳlum gitdi fehmüm ḳalmadı bende ḳarār: Ṭāḳatüm şabrum tükendi
yārsız men n'eyleyem B.

¹⁵⁶ Göñlümi: 'Aḳlumı B.

- 5 Şanki *ez-rûz-ı ezel*¹⁵⁷ bîmâr-ı ‘ışkuñ bolmışam¹⁵⁸
Haste göñlüm merhemi şol derde dermân ayrılır
- 6 Maşşer-i yevmü’l-ħişab oldı kıyâmet başuma
Şol Y ũşuf tal’atlu dil-ber pîr-i Ken’ân ayrılır
- 7 Çün Nesîmî yârını buldı göñülde içeri¹⁵⁹
Her kişinüñ kısmet[i] rûz-ı ezelden ayrılır

14*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 Her kişinüñ şorma¹⁶⁰ aşlın ‘izzetinden bellüdür
Şoħbet-i ‘irfân görenler hızm̄etinden bellüdür
- 2 Her zerüñ ħalbı¹⁶¹ miħekden bilünür bellü beyân
Nitekim bîmâr-ı ‘ışkuñ ‘illetinden bellüdür
- 9 Hâħ te’âlâ ‘ilm içinde çünki “semmâ hüm”¹⁶² didi
Her kişinüñ şekline baħ¹⁶³ şüretinden bellüdür
- 10 Dervîşüñ pîrini şormaħ didiler ‘âdet degül
‘Ârifâne bir nazâr ħıl kisvetinden¹⁶⁴ bellüdür

¹⁵⁷ *ez-rûz-ı ezel*: ezel gününden.

¹⁵⁸ Bu beyit B’de yok.

¹⁵⁹ B’de mahlas beyti tamamen farklıdır: Ey ciger-sûz nâr-ı fûrħatden Nesîmî
çâre ne / Her kime “naħnu ħasemnâ” çün ezelden ayrılır

* C2 1b, B 1/193.

¹⁶⁰ şorma: şormañ B.

¹⁶¹ ħalbı: C2’de yok.

¹⁶² “semmâ hüm”: “sîmâ hüm” B.

¹⁶³ şekline baħ: yüzien baħ B.

¹⁶⁴ kisvetinden: kısvetinden C2 (?)

- 11 Ey Nesimî nağdünü nâ-dân eline virme kim
Cevherî bilmez ne bilsün¹⁶⁵ kıymetinden bellüdür

15*

Vezin: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Dil-berâ şems ü duḥâdur âyet-i ruḥsârûñuz
Âyet-i “Ṭâhâ” vü “Yâsîn” şûret-i didârûñuz
- 2 Kâmetün ṭübâ-dur[ur] “nûn ve'l-ķalem”¹⁶⁶dür ķaşlaruñ
Hâziḥî “cennâti ‘Adni”¹⁶⁷ la‘ l-i şekker-bârûñuz
- 3 Sûre-i “Ve'l-leyl”¹⁶⁸ zülfüñ gözlerün *ni‘me'l-başar*¹⁶⁹
Lîk “sübḥânellezî esrâ”¹⁷⁰-durur esrârûñuz
- 4 Şûretün “Ve’ş-şems”¹⁷¹ oḥıram dem-be-dem iḥlâşla
Tâ ki ḥüsnüñi belâdan saḥlasun Cabbârumuz
- 5 “Ḳul kefâ bi’llâh”¹⁷²dur zikri Nesimî ḥâstenün
Ḥaḳ bilür kim “şemme vechullâh”¹⁷³durur didârûñuz

¹⁶⁵ bilmez ne bilsün: dâñâ bilür hem B.

* M1 25a, B 3/62 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

¹⁶⁶ “nûn ve'l-ķalem”: “Nun. Kaleme and olsun”. Kur’ân 68/1.

¹⁶⁷ “cennâti ‘Adni”: “Adn cennetleri.” Kur’ân 9/72, 13/23, 16/31...

¹⁶⁸ “Ve'l-leyl”: Geceye and olsun. Kur’ân 92/1.

¹⁶⁹ *ni‘me'l-başar*: “Ne güzel göz!”

¹⁷⁰ “sübḥânellezî esrâ”: “Eksikliklerden münezzeh olan (Allah) yürüttü.” Kur’ân 17/1.

¹⁷¹ “ve’ş-şems”: “Güneşe and olsun.” Kur’ân 91/1.

¹⁷² “Ḳul kefâ bi’llâh”: “‘Allah yeter’ de.” Kur’ân 29/52.

¹⁷³ “şemme vechullâh”: “Allah’ın yüzü oradadır.” Kur’ân 2/115. Beyit bu âyetin tamamının nazmen ifadesi hâlinedir: “Doğu da, Batı da Allah’ındır. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü oradadır. Şüphesiz Allah geniştir. Allah bilendir.”

16*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 Ey gönül ger t̄alib iseñ eyleme ‘ömrüñ telef
Sen de maḥbūbı¹⁷⁴ taleb kııl gitmegil her bir ḫaraf
- 2 Ğāfil olma kendü_ özüñden ‘arş-ı H̄aḫ bil sen seni
Cevherüñ mir’atı sensin şanmagil¹⁷⁵ seni ḫazef
- 3 Ādem-i ma‘ nādur aşluñ mebbe’isin ‘ālemüñ
Ḥil‘ at-i terkimi geydüñ cümleden bulduñ şeref
- 4 Ma‘ rifet baḫrinde H̄aḫ tevḫīd dürrin ḫalk idüp
Ḳıldı ‘ unşurdan seni faḫruñ aña hem-çün şadef
- 5 Vire gör¹⁷⁶ rüḫüñ ğidāsın sen eger insān iseñ
Nefsüñi perverde kıılma olmagil gāv-ı ‘alef¹⁷⁷

17*

Vezi: . . _ _ / . . _ _ / . . _ _ / . . _ _

- 1 Çekeli egnüme bu sikke-i merdān kepenek
Bilesin kııldı benüm derdüme dermān kepenek
- 2 Kepenek geydügüm[e] kimseler ‘ayb eylesesün
Çünkü ḫālüme benüm kıılmadı noḫşān kepenek
- 3 Kepenek geymişem endīşeden āzād olayum
Üşümeḫ müşkilini eyledi āsān kepenek

* C1 60b, B 1/424.

¹⁷⁴ maḥbūbı: maḫlūbı B.

¹⁷⁵ şanmagil: şanma kııl B.

¹⁷⁶ Vire gör: Dire gör B

¹⁷⁷ olmagil gāv-ı ‘alef: olma gel gād-ı ‘alef B.

* M1 19b, B 3/62 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

- 4 Ma'rifet ehline geldi kepenek atlas-ı hâşş
Ne revâdur ki geye câhil ü nâ-dân kepenek
- 5 Ey Nesimî yûri gey hırka erenler dondur
Geymedi münkir anı şandı ki zindân kepenek

18*

Vezi: __ . / . ___ / __ . / . ___

- 1 Ey nûr-ı dil ü dide didâruña müştâkam
V'ey yâr-ı pesendide didâruña müştâkam
- 2 Ey mâh-ı peri-peyker v'ey hûr-ı melek-manzar
V'ey la' l-i lebi şekker didâruña müştâkam
- 3 Ey şems ü kamer yüzlü şîrîn tudağun duzlu
V'ey şehd ü şeker sözlü didâruña müştâkam
- 4 Ey derdüme sen dermân bem gövdeyem 'ışkuñ cân
Ey tâze gül-i handân didâruña müştâkam
- 5 Ey dil-ber-i pür-nânî sensüz n'iderem cânı
V'ey Yûsuf-ı Ken'ânî didâruña müştâkam
- 6 Ey dil-ber-i dildârum sensin ebedî yârum
V'ey yâr-ı vefâdârum didâruña müştâkam
- 7 Ey hüsni bidâyetsüz v'ey luţfi nihâyetsüz
V'allâhi be-gâyetsüz didâruña müştâkam
- 8 Ey rahmet-i İlâhî sensin yer ü gök mâhı
V'ey kamu hûbuñ şâhı didâruña müştâkam
- 9 Ey çeşme-i hayvânüm sensüz n'iderem cânüm
V'ey şahum u sulţânüm didâruña müştâkam

* M2 101b, B 1/530.

- 10 Ey cümle cihân cānı ‘ âşıqlaruñ ĩmānı
V’ey sīm ü gevher kānı dīdāruña müştāqam
- 11 Ey şāhib-i taht u tāt cānlar cānuña muhtāc
Ey görklü yüzüñ mi‘ rāc dīdāruña müştāqam
- 12 Ey nūr-ı semerātī v’ey maḥḥār-ı āyātī
V’ey cān u cihān zātı dīdāruña müştāqam
- 13 Ey ‘ aşq-ı dūr-efşānum v’ey bülbül-i bustānum
Ey tāze gülistānum dīdāruña müştāqam
- 14 Ey būy-ı bahāristān v’ey ḥūr-ı nigāristān
V’ey dil-ber-i servistān¹⁷⁸ dīdāruña müştāqam
- 15 Ey çeşme-i ḥayvānum sensüz olıma cānum
V’ey baḥr-i güher kānum dīdāruña müştāqam
- 16 Ey dil-ber-i şirīn-ten sen cān u Nesīmī ten
Ey serv-i gül ü gülşen dīdāruña müştāqam

19*

Vezin: __ . / . __ . / . __ . / . __

- 1 İhlāş-ıla tā cānumı cānāna yetürdüm
Düşmenleri bu ḥasret ile cāna yetürdüm
- 2 İskender’i zulmāta irişdürdüm ü döndüm
Ḥızr’uñ şıfatın çeşme-i ḥayvāna yetürdüm
- 3 Hem Yūsuf’ı ben çāh-ı beyābāna bıraḥdum
Hem āteşi ben Mūsā-i ‘ İmrān’a yetürdüm

¹⁷⁸ servistān: sermistān B.

* M129a, B 3/82 (Sadece bir nüshada [N] mevcut).

- 4 Baħr-i muħāfī hem leb-i çeşmümden aħıtdum
Hem kaçreyi ben baħr-ıla 'ummāna yetürdüm
- 5 Hem tūtāye ben şehd ü şekerden şemer itdüm
Hem bülbüli ben bāğ-ıla bustāna yetürdüm
- 6 Hem şırde ben muṭrib ile hem-nefes oldum
Hem sākāye ben sāğar u peymāne yetürdüm
- 7 Özümü¹⁷⁹ Esedullāh[a] kem-ter gulām itdüm
Hem mu'cizi ben şāh-ı Ĥorāsān'a yetürdüm
- 8 Ĥağ gördi vü Ĥağ didi Nesimî ne disün kim
Hem şı' rümi ben āyet-i Ĥur'an'a yetürdüm

20*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _

- 1 Ĥulluğa bel bağladum sulṭāni gözler gözlerüm
Derdine duş olmışam dermāni gözler gözlerüm
- 2 Gözlerüm gözleri¹⁸⁰ gözler ĥazretini şāhumuñ
Niçesi¹⁸¹ gözlemesün Sübhāni gözler gözlerüm
- 3 Gördüğüm ol bildüğüm ol istedüğüm ol-durur
Evvel oldur āħir oldur anı gözler gözlerüm
- 4 Ben de şāhuñ¹⁸² yolına cānumı ĥurbān itmişem
'Aşğ-ıla girdüm yola meydāni gözler gözlerüm

¹⁷⁹ Özümü: Özümni B.

* M129b, B 1/522.

¹⁸⁰ gözleri: gözlerimi B.

¹⁸¹ Niçesi: Niçesin B.

¹⁸² Ben de şāhuñ: Men şāhımniñ B // itmişem: kılmışam B.

- 5 Cur^ç a-i ^ç aşkuñ diler ki göñlüme mihmān ola¹⁸³
Hızm̄ete bil bağladum mihmānı gözler gözlerüm
- 6 Giceler yā hū diyüp her¹⁸⁴ dem temennā eylerem
Raḥmetinden umaram Raḥmān'ı gözler gözlerüm
- 7 Ey Nesīmī şıdķ-ıla yolında ḥāk olmaķ için
Cān ilinden¹⁸⁵ gelmişem cānāmı gözler gözlerüm

21*

Vezi: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Yüzüñ müşhafdur ey ḥūrī yañağūñ kâf ve'l-Ḳur'ân
Budur Ḥaḳ'dan gelür "Ṭāhā" budur "Yāsīn"¹⁸⁶ ve'r-Raḥmān
- 2 Gün-ile ayı gökden çün getürdi secdeye ḥüsñüñ
Zihī kuvvet zihī kudret zihī mu^ç ciz zihī bürhān
- 3 Yedi kez Ḥaḳ ne ma^ç niden buyurdı secde şeyṭāna
Bunı bil kim ne şeyṭānsın kim anı bilmedi şeyṭān
- 4 Dudağūñ āb-ı ḥayvāndur ben anı şormışam Hıẓr'a
Velī bu¹⁸⁷ āb-ı ḥayvānı kaçan idrāk ider ḥayvān
- 5 Ḳaşıñla kirpügüñ yā Rab ne fettān yay [u] oğdur kim
Felekdür tırine terkeş melekdür yayına ḳurban

¹⁸³ Bu beyit B nüshasında yoktur.

¹⁸⁴ 6 Giceler yā hū: Yā hū yā men hū B // Her B: metinde "hem" // umaram: oğuram B.

¹⁸⁵ Cān ilinden: Cān u dilden B.

* M1 21b, B 2/81.

¹⁸⁶ "Yāsīn" Kur'ân'ın 36. suresinin adı ve "ṭa-hā" gibi Kur'ân'da geçen şifre harflerendir.

¹⁸⁷ Velī bu: Ve lākin B.

- 6 Sen ol pākīze cevhersin bu gün ‘ âlemde ey cān kim
Dudağūñ āb-ı kevşerdür cemālūñ ravza-i rıdvān
- 7 “Seḳāhum Rabbuhum”¹⁸⁸ ḥamrı leb ü la‘ lūñ şarābıdur
Bu meyden mest olan bildi ki Ḥaḳ’dur “men ‘ aleyhā fān”¹⁸⁹
- 8 Utanur ‘ ārızuñ ‘ aḳlı seni insān dimek niçün
Niçe insān disün kimse saña ey ḥālıḳu’l-insān
- 9 Ruḥuñ “innā fetaḥnā”dur¹⁹⁰ saçuñ “ve’l-leyl”¹⁹¹ “ḳad eflaḥ”¹⁹²
Bu levḥūñ ebcedi gör kim ki ḳoymıḥ Ḥaḳ adın Ḳur’ān
- 10 Ḥaḳ’a egri baḳan gözden yüzini yaşurur dil-ber¹⁹³
Getürdi perde ḥüsninden¹⁹⁴ gel ey zāhid getür imān
- 11 Tecellīnūñ çerāğıdur cemālūñ şem‘ i uş gör kim
Niçe nūrī ḥayāsından yanar mihr [ü] meh-i tābān
- 12 Bozıldı kışsa-i Şirīn tükendi şekkerūñ devri
Lebūñ devrānıdur gel gel ki sensin ḥusrev-i ḥübān
- 13 Ne deryādur ‘ aceb ‘ aşḳuñ ki yoḳdur ḥadd ü pāyānı
Zihī ‘ aşḳ-ı nihāyetsiz zihī deryā-yı bī-pāyān

¹⁸⁸ “Seḳāhum Rabbuhum”: “Rab’leri (onlara tertemiz bir içki) içirmiştir” mealindeki âyetten (Kur’ân 76/21) kısmî iktibastır.

¹⁸⁹ “men ‘ aleyhā fān”: (Yer) üzerinde bulunan (her şey) yok olacaktır.”

¹⁹⁰ “innā fetaḥnā”: “Biz fethettik.” Tamamı “İnnā fetaḥnā leke fethān mübīnā” (Biz sana apaçık bir fetih verdik) olan âyetten kısmî iktibastır. Kur’ân 48/1.

¹⁹¹ “ve’l-leyl”: “Geceye and olsun.” Kur’ân 92/1.

¹⁹² “ḳad eflaḥ”: “İflah olmuş.” Kur’ân-ı Kerim’de 4 âyette geçer: 20/64; 23/1; 87/14; 91/9.

¹⁹³ 11 ve 12. beyitler B’de takdim tehirlî.

¹⁹⁴ Ḥüsninden: yüzünden B.

- 14 Nesîmî çün vişâlûnden hayât-ı câvidân buldı
Yağındur ger disem hağdur kim oldı hayy-ı câvidân

22*

Veziin: __ . / . __ . _ / . __

- 1 Senden beni kimdür ayıran sen
Zâhir[de vü]¹⁹⁵ bāṭınımda sen sen
- 2 Hağ vâhid-i “lâ-şerîke leh”dür¹⁹⁶
Senlik aradan gôtür ki ben¹⁹⁷ sen
- 3 Ey ‘âşık-ı şâdık eyle bil kim
Ma‘ şûka revân u sen beden sen
- 4 Çün zâhir ü bāṭın oldı vâhid
Çü¹⁹⁸ cevher ü cân [u] ‘ayn-ı ten sen
- 5 Bil¹⁹⁹ cevherüni cevherî ol
Ki²⁰⁰ ne hâcer-i güher-şiken sen
- 6 Yârûñ etegin kaçurduñ elden
Düşmüş bu cezâya gör neden sen
- 7 Ferhâd ile Hüsrev ey Nesîmî
Şîrîn kelecî şekker-dehen sen

* M1 22a, B 2/15. B’de beyitlerin sıralanışı 1, 2, 4, 5, 6, 3, 7.

¹⁹⁵ Zâhir[de vü]: “Zâhirümde” M; Zâhirüm ü B.

¹⁹⁶ “lâ-şerîke leh”: Onun ortağı yoktur.

¹⁹⁷ ben: ten B.

¹⁹⁸ Çü: metinde “Ne kim çü”; Çün B.

¹⁹⁹ Bil: Bul B.

²⁰⁰ Ki: Gör B.

23*

Vezi: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

- 1 Gel ey gönlümde cān²⁰¹ cānda bedensin
Ne cāndansın ' aceb kim cān u tensin
- 2 Seni dil nice şerh itsün i cān kim²⁰²
Ne bilsünler seni ey cān nedensin
- 3 Yüzün çün "kül hüvallāhu aḥad"²⁰³ dur
Ḥaḳīḳat mu' cizi Ḥaḳ'dan gelensin
- 4 Vücūduñ zāt-ı muṭlaḳdur meger kim
Neye kim baḳar-ısam anda sensin
- 5 Ne yerdensin seni hāḳ kimse bilmez
Meger cennet teki²⁰⁴ "ḥubbu'l-vaṭan"²⁰⁵ sını
- 6 "Ale'l-^c arşi'stivā"²⁰⁶ dem urursın
Bu ma^c niden ki senden oldı sensin²⁰⁷
- 7 Seni sen fikr idenden a^c lā görgil²⁰⁸
Gümān itme seni senden ki sensin

* M1 22a, B 2/21.

²⁰¹ gönlümde cān: gönlümde vü B.²⁰² itsün i cān kim: kim şerh itsün ey cān B.²⁰³ "kül hüvallāhu aḥad": "De ki o Allah birdir." Kur'ân 112/1.²⁰⁴ teki: gibi B.²⁰⁵ "ḥubbu'l-vaṭan": Tamamı "ḥubbu'l-vaṭan mine'l-īmān" (Vatan sevgisi imandandır) olan hadise telmihtir.²⁰⁶ "Ale'l-^c arşi'stivā": "(Emri) arş üzerine hâkimdir." Muhtelif âyetlerde geçmektedir: 7/54; 10/13; 13/2; Tâhâ 20/5, 32/4; 57/4.²⁰⁷ oldı sensin: ulu sensin B.²⁰⁸ fikr idenden a^c lā görgil: fikr itdügününden görgil a^c lā B.

- 8 H̄abersizsin sen ey ğāfil h̄aberden
H̄aber virme²⁰⁹ h̄abersiz ma^ç n̄densin
- 9 İkilikden şaķın itme ikilik²¹⁰
Ki bir d̄ürlü şıfat dut ikidensin²¹¹
- 10 Gider bu fikri sen dağıt öğünden²¹²
Ki benlikden ne h̄āşıl çünki sensin
- 11 Nesimī çünki bildi²¹³ hoş melāhat
Ş̄rīndür her sözi ş̄rīn-dehensin

24*

Vezi: . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

- 1 Yüzüñ h̄arfinden açıldı i dil-ber cümle bābullāh
Oķır anı müderrisler beyān-ı “küntü kenzullāh”²¹⁴
- 2 Kaşuñla kirpügüñ zülfüñ beyānın eyleyen ^ç ārif
Bilüpdür ebcedüñ sırrın anuñ adıdur ehlullāh
- 3 Yüzüñ el-ḥamdü lillāhdur anuñçün yidi āyetdür
Yazılmış naķş-ıla gördüm ^ç aceb saṭr-ı kelāmullāh
- 4 Tamām-ı muşhafı gördüm oḫıdum ḥarf bā-ḥarfen
Görinmez gözüme bi’llāh *be-ğayr ez “şemme vechullāh”*²¹⁵

²⁰⁹ virme: virem B.

²¹⁰ şaķın itme ikilik: şıfatın dutma ikiden B.

²¹¹ Mısra bu şekliyle anlamsız görünüyor. B nüshasında “Ki birlikdür şıfat dün ikidensin” şeklinde.

²¹² öğünden: metinde “öğinden”.

²¹³ bildi: buldı B.

* M1 22b, B 3/120.

²¹⁴ “küntü kenzullāh”: Bkz. “küntü kenz.”

²¹⁵ *be-ğayr ez “şemme vechullāh”*: *Seme vechullah’tan başkası*.

- 5 Bu bālā-yı dil-ārādan temāşā eylegil ey dil
‘ Aceb şüret ‘ aceb hey ’et budur Tūr-ı Kelāmullāh
- 6 ‘ Acāyib maẓhar-ı Hāḫ ’dur “hüvallāhu ’l-’ebed” dā ’im
Eger ḫaḫdur disem vācib budur celle celālullāh
- 7 Hüve ’l-evvel hüve ’l-āḫir hüve ’l-hādī veyā mehdī
‘ Alī ferzendisin şāh[ā] ki sensin bā ’i b ’ismillāh
- 8 ‘ Alī sensin velī sensin vaşıyy-i Hāḫ nebī sensin
Velī gerçeklerüñ şāhı ki sensin sırr-ı Fazlullāh
- 9 Melā ’ik Ādem u Hāvva anuñ nuḫkıyla güyādur
Nesimī ḫasteye Hāḫ ’dan *demīd ez-nefḫ-i Rūḫullāh*²¹⁶

25*

Vezi: _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

- 1 Mü ’minüñ ḫalbinde rūḫ u²¹⁷ cism ile cāndur ‘ Alī
‘ Ayn-ı zātı ‘ ālemüñ hem cümle insāndur ‘ Alī²¹⁸
- 2 Hem şerī’ at hem ṭarīḫat hem ḫaḫīḫat ma’ rifet
Süre-i²¹⁹ ‘ ilme ’l-yakīn hem ‘ ilm-i²²⁰ Ḳur ’ān ’dur ‘ Alī²²¹

²¹⁶ *demīd ez-nefḫ-i Rūḫullāh*: Hz. İsa ’nın nefesinden esiyor.

* C2 56b, B 3/319 [Sadece R nüshasında mevcut].

²¹⁷ Rūḫ u: metinde “rūḫı; rūḫ B.

²¹⁸ Mısra B ’de “Ka’ betu ’llāhdur cemālüñ vech-i yeksāndur ‘ Alī” şeklindedir.

²¹⁹ Süre-i: Āyet-i B.

²²⁰ hem ‘ ilm-i: ‘ ilm ile B.

²²¹ B ’de bu beyiteen sonra şu C2 ’de bulunmayan şubeyit vardır: “Şāḫib-i hem tğ-ı Düldül seyyid-i Ḳanber menem / Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān mīr-i meydāndur ‘ Alī”

- 3 Bir yüzinde Çünkü ismi yâ ‘Alî’dür yâ ‘Alî²²²
Gökde melekler oğurlar nūr-ı Yezdān’dur ‘Alî
- 4 Kim ‘Alî’yi bilmedi mel‘ūndur ol Mervān-ı ħar²²³
Cennet-i ‘adnūñ²²⁴ vişāli ħūr-ı rıdvāndur ‘Alî
- 5 Ey Nesīmī sen bu medħi şubħ u şām yād eylegil
Şöyle kim ‘ilm-ile meşhūr dīn ü ĩmāndur ‘Alî

²²² Beyit B’de 5. beyit olup “Yir yüzinde oğınur ismūñ ‘Alî’dür yā Velī / Gök
üzre oğur melekler nūr-ı Yezdān’dur ‘Alî” şeklindedir.

²²³ Mısra B’de “Her ki şāhı bilmedi mel‘ūndur Mervān-ı ħar” şeklinde.

²²⁴ Cennet-i ‘adnūñ: Cennet-i ‘adn-i B.

KAYNAKLAR

ARASLI, Hamid (1973): *Nesimî, Seçilmiş Eserleri*, Bakı, Azerbaycan Devlet Neşriyatı.

AYAN, Hüseyin (1970): *Nesimî Divanı*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

AYAN, Hüseyin (1990): *Nesimî Divanı*, Ankara, Akçağ Yayınları.

AYAN, Hüseyin (2002): *Nesimî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkitli Metni*, 2 Cilt, Ankara, TDK Yayını.

GEHRAMANOV, Cihangir (1973): *İmadeddin Nesimî – Eserleri*, Bakı, Azerbaycan SSP İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü Respublika El yazmaları Fondu.

KÖKSAL, M. Fatih (2000): "Seyyid Nesimî'nin Bilinmeyen Tuyuğları", *Journal of Turkish Studies, Agâh Sırrı Levend Hatıra Sayısı II*, V. 24, Harvard University Press, 182-208.

MACİT, Muhsin: "Nesimî Divanı'nın Son Baskısı Üzerine Notlar", *Virgöl*, 102 (Aralık 2006), 26-30.

YILMAZ, Mehmet (1992): *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, İstanbul, Enderun Kitabevi.

ZÜLFE, Ömer (2005): "Seyyid Nesimî'nin Tuyuğlarına Ek", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2 (4), 121-135.